

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**YETİŞKİN BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

DUYGU ECE ŞİMŞEK

154102094

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Alper EVRENSEL

İstanbul - 2017

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**YETİŞKİN BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

DUYGU ECE ŞİMŞEK

154102094

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Alper EVRENSEL

İstanbul – 2017

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 154102094
Öğrenci Adı Soyadı	: Duygu Ece Şimşek
Anabilim Dalı	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Danışmanı	: Yrd.Doç.Dr. Alper Evrensel
Tezin Başlığı	: YETİŞKİN BİREYLERDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 25.10.2017	Saati	: 17:00
-----------------	--------------	-------	---------

Öğrenci Savunmaya : GELDI

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUGU

- Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez **KABUL** edilmiştir.
- Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ** için ay **EK SÜRE** verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)
- Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin **REDDEDİLMESİ** kararı alınmıştır.

Savunmada Tezin Başlığı : Değişmedi. Değişti.

Tezin Yeni Başlığı :

Öğrenci Savunmaya : GELMEDİ

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ ile **REDDEDİLMİŞTİR.**

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Yrd.Doç.Dr. Alper Evrensel	
Danışman Üye	Yrd.Doç.Dr. Samuray Özdemir	
Üye	Yrd.Doç.Dr. Habib Erensoy	
Üye		
Üye		

(Tüm durumlarda jüri üyelerinin tez değerlendirme raporları (form YL-13) gerekir.)

Tarih : 25 / 10 / 2017

Sayı No :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen ve Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisinin Tez Savunma Sınav Tutanağı ve eklerinin Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

.....
Anabilim Dalı Başkanı

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Yemin metni yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Yetiřkin Bireylerde ocukluk ağı Travmaları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dūřecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gōsterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih:/..../2017

Duygu Ece şİMşEK

İmza

TEŐEKKÜR

Bu alıŐma Yetişkin Bireylerde ocukluk ağı Travmaları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmanın hazırlanması boyunca yakın desteğini eksik etmeyen, nezaketiyle bana sonsuz sabır gösteren, disiplinli çalışma prensiplerini bana aŐılayan, pratik ve teorik anlamda eŐsiz bilgi ve tecrübelerini, değerli fikirlerini ve emeğini esirgemeyen baŐta değerli danışman hocam Yrd. Doc. Dr. Alper EVRENSEL' e, eğitim hayatımın her aŐamasında desteğini esirgemeyen baŐta babam Sabri ŞİMŞEK olmak üzere aileme ve ocukbilim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü ve değerli çalışma arkadaşlarıma çalıŐmam süresince yardımları ve destekleri için sonsuz teŐekkür ederim.

Duygu Ece ŞİMŞEK

(ŞİMŞEK, Duygu Ece, Yüksek Lisans, İstanbul 2017)

Yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık arasındaki ilişki

ÖZET

Bu çalışmanın amacı yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir. Bu çalışmada yetişkinlerin saldırganlıkları ile çocukluk travmaları arasında ilişki olduğunu ve çocukluk çağı travmalarına sahip bireylerin saldırgan davranış gösterdiği umulmaktadır.

Beylikdüzü 'nde yaşayan elli gönüllü yetişkin bu çalışmada yer aldı. Yaş aralıkları 25 ile 40 yaş arasındadır. Gönüllü yetişkinler Sosyo-demografik Form, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğini doldurdular. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği 28 likert tipi sorudan oluşmaktadır. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği beş alt gruba sahip ve 34 likert tipi sorudan oluşmaktadır.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde katılımcıların %52'si kadın, %48'i erkektir. Saldırganlık ile cinsiyet medeni durum, yaş öğrenim düzeyi karşılaştırıldığında anlamlı farklılık saptanmıştır. Çocukluk çağı travmaları ile cinsiyet, medeni durum arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda alt ölçekler arasında da ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk çağı travması, saldırganlık, psikoloji

(SİMSEK, Duygu Ece, Master of Science, Istanbul, 2017)

The relationship between childhood trauma and agressions in adults

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the relationship between childhood trauma and agressions in adults. In this study, we expected that people who adults their agressions are related to their childhood traumas. In other words, they show aggressive behavior due to their childhood traumas.

There were fifty voluntary adults that they are living in Beylikdüzü. Age of sample ranged between 25 and 40. Adults completed Socio-Demographic Form, Childhood Trauma Questionnaire (CTQ) and Aggression Questionnaire (AQ). Childhood Trauma Questionnaire (CTQ) includes 28 questions that are likert scale. Buss-Perry Aggression Questionnaire (AQ) has five subscales and 34 questions that are likert scale.

According to this study 's results , the gender distribution of the participants was examined, it was 48% male and 52% female. There is significant relationship between aggression and their marital status, age, educational level. In addition, there is significant relationship between childhood trauma and gender, their marital status.

According to the study findings, there is significant positive relationship between childhood trauma and aggression. In addition, childhood trauma's subscales and aggression's subscales are interrelated.

Keywords: Childhood trauma, aggression, trauma, psychology

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Amacı	4
2. Araştırmanın Önemi	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
GENEL BİLGİLER	6
3.Çocukluk Çağı Travmaları	6
3.1. Tanım.....	6
3.2. Çocukluk Çağı Travmalarına Neden Olan Faktörler.....	10
3.3. Çocukluk Çağı Travma Türleri.....	12
3.3.1. Çocuk İstismarı ve İhmali	12
3.3.1.1. Fiziksel İstismar.....	13
3.3.1.2. Cinsel İstismar	15
3.3.1.3. Duygusal İstismar	17
3.3.1.4. İhmal.....	18
4. Saldırganlık	20
4.1. Tanım.....	20
4.2. Saldırganlık Türleri	22
4.3. Saldırganlığa Neden Olan Faktörler	24
İKİNCİ BÖLÜM	
YÖNTEM.....	25
5. Araştırma Modeli.....	25

6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	25
7. Veri Toplama Araçları	25
7.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	26
7.2. Sosyodemografik Veri Formu	26
7.3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	26
7.4. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği	28
8. Verilerin Analizi	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR	30
9. Saldırganlık ile Sosyodemografik Özelliklerin Karşılaştırılması	32
10. Çocukluk Çağı Travmaları ile Sosyodemografik Özelliklerin Karşılaştırılması	40
11. Çocukluk Çağı Travmaları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması.....	48
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
TARTIŞMA VE SONUÇ	49
12. Sınırlılıklar ve Öneriler.....	56
KAYNAKÇA	58
EKLER.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	74

KISALTMALAR

APA : American Psychiatry Association

ÇÇTÖ : Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

DSM : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

BSPÖ : Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

WHO : World Health Organization

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

NCCAN : Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi

SİMGELER LİSTESİ

n : Örneklem/gruptaki örneklem sayısı

% : Yüzde

\bar{X} : Ortalama

SS : Standart sapma

Z : Standardize edilmiş test puanı

X^2 : Kruskal Wallis H test puanı

r : Korelasyon katsayısı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	30
Tablo 2. Ölçeklere Ait Betimsel İstatistikler.....	31
Tablo 3. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	32
Tablo 4. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	33
Tablo 5. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	34
Tablo 6. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	36
Tablo 7. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Mesleğe Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	37
Tablo 8. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Aylık Gelire Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	38
Tablo 9. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	39
Tablo 10. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	40
Tablo 11. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	41
Tablo 12. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	42
Tablo 13. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	43
Tablo 14. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Mesleğe Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	44
Tablo 15. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Aylık Gelire Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	45
Tablo 16. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	46
Tablo 17. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları	47

ŞEKİL VE EKLER LİSTESİ

ŞEKİL 1 : Çocuk istismarı ve ihmali risk faktörleri

EK-1 : Bilgilendirilmiş Onam Formu

EK-2 : Sosyodemografik Veri Formu

EK-3 : Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

EK-4 : Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

EK-5 : Özgeçmiş

GİRİŞ

İnsanoğlu için ruh sağlığının önemi artık her geçen gün ne kadar önemli olduğu birçok araştırmayla bilinen bir gerçektir. Günümüzde de beden sağlığı kadar ruh sağlığının, hatta ruh sağlığının beden sağlığının da ötesinde önemli olduğu insanlar tarafından kabul görmüştür.

İnsanoğlu doğduğu gün itibari ile hatta doğmadan önceki anne karnındaki geçirdiği süreçte dahi geleceğinde onu bekleyen hayata psikolojik olarak da birikim yapmış olur. Doğduğu gün itibariyle hayat adına yaşantılar, olaylar, tecrübeler, birikimler sağlayan insanoğlunun her zaman da iyi birikimler sağlamadığı aşıkardır. İyi veya kötü hayata dair yaşadıkları ve deneyimleri kişinin tüm hayatında önemli bir yere sahiptir.

Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda insanların çocukluk çağından başlayan psikolojik gelişiminin de insan hayatı üzerinde ne kadar etkili olduğunu görebiliriz. Çocuğun gelişim dönemlerinde bulunduğu ortam, yetiştirilme olanakları, yaşadığı olaylar, yetiştirilme tarzı, bulunduğu gelenekler gibi birçok değişken çocuğun gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu faktörler kişinin çocukluğundan getirdiği değerler olarak şimdiki yaşantısında davranışlarına, düşüncelerine, algılarına, duygularına yansımaktadır.

Evrim süreci boyunca insanlar sayısız olumsuz olay ve durum yaşamış, bazıları bu durumlarla baş edebilme gücü göstererek bu süreçten kazanımla çıkarken bazıları ise yeteri kadar baş edememiş ve bu duruma takılıp kalmıştır. Takılı kalan kişiler insan doğası gereği ayakta kalmaya ve uyuma programlı olmalarına karşın travmatik deneyimlerini psikolojik, biyolojik ve sosyal açıdan zarar görmüştür. Bu durum da kişilerin şimdiki yaşantılarındaki memnuniyet ve zaman zaman da geleceğe yönelik beklentiyi olumsuz yönde etkiler (Goldberg ve ark 2009).

Günümüzde insan yaşantısını etkileyen birçok travmatik olay gün geçtikçe daha da artarak yaşanmaktadır. Göçler, savaşlar, doğal afetler, ekonomik krizler, ailesel veya geleneksel krizler, olumsuz aile tutumları, trafik kazaları, terör olayları, olumsuz politik süreçler ve daha bir çok olumsuz yaşam olayları kişilerin hayatlarında travmatik izler bırakmaktadır. Bu izler gün geçtikçe daha da katlanarak artmaktadır. Çünkü bu

travmaların etkisi uzun yıllar devam etmekte ve kişilerin tüm hayatına yansiyabilmektedir. Yapılan araştırmalarda, çocukluk döneminde görölen travmatik durumların yetişkinlikteki biyolojik, fiziksel, sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimsel süreçler üzerinde olumsuz etkileri olabildiğini göstermekte ve nöropsikolojik performanslara etki edebiliği öngörölmüştür (Nickerson, Aderka, Bryant ve Hofmann, 2012; Tanju ve Demirbaş, 2012; Wingefeld ve ark., 2011).

Her yaşanılan kötü, üzüntülü veya sıkıntılı olay travma olarak nitelendirilemez. Travma genel olarak bir dış etkenin kişiyi fiziksel veya bedensel şekilde zedelediği, örselediği sarsıntı ve yaralanmalar olarak tanımlanmaktadır. Ancak bir olayın travmatik yaşantı olarak değerlendirilmesi için kişiyi işlevsel olarak etkileyen, beden bütünlüğünü veya düşünce bütünlüğünü bozan, ani bir şekilde gerçekleşen, kontrol edilemeyen sıra dışı olaylar, kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen olaylar olmalıdır. Travmalar dış etkenler olduğu için kişi bunlara karşı kendini çaresiz hisseder ve işlevselliği noktasında sıkıntılar yaşayabilir. Travmaların etkileri her kişide farklı özellikler ve tepkiler göstermesine sebep olabilir. Genel olarak baktığımızda travmatik olay yaşayan kişide stres, kaygı, öfke, yalnızlık gibi durumlar görölür ancak olumsuz duygularla ve düşüncelerle başa çıkabilen, kendi kendine destek olup bu beceriye sahip olan ve güçlü bir yapıya sahip olan kişiler bu durumu daha kolay atlatabilme yetisine sahiptirler.

Çocukluk çağı travmaları World Health Organization (1999) 'a göre “Bir yetişkin tarafından istemli ya da istemsiz olarak yapılan ve çocuğun sağlığını fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkileyen davranışlar” şeklinde tanımlanmaktadır. Çocukluk çağı travmaları tıbbi, psikolojik, sosyal, hukuksal alanlarla iç içe bir durum olması sebebiyle bu alanlarla ilgili farklı tanımlar yer aldığı görölmektedir (Polat, 2001).

Literatüre baktığımızda çocukluk çağında travma mağduru; istismar ve ihmale maruz kalan kişilerin, yetişkinlik dönemindeki ruhsal ve psikolojik sorunlar ile doğrudan ilişkili olduğu belirtilmiştir (Horwitz, Widom, McLaughlin & White, 2001). Yapılan araştırmalarda, çocukluk çağında yaşanan ihmal ve istismar deneyimlerinin ilerleyen yaşlarda görölen intihara yönelik olmayan kendini yaralama, ergenlikte şiddete başvurma, yeme bozuklukları gibi çeşitli problemlerle ilişkili olduğu saptanmıştır (Milot ve ark, 2010). Travma mağduru çocuklarda kendi kendine zarar verme davranışı

(%9), panik atak (%8), yeme bozuklukları (%7), ve uyurgezerlik (%1) daha az görülen bozukluklardır (Fletcher,2003; Koç ve ark, 2012). Cartledge ve Milburn' un (1992) kişilerarası ilişkiler için toplumsal becerilerin çocukluk çağından itibaren başarılı olmalarının üzerinde çok önemli bir yere sahip olduğunu hatta önkoşul olduğunu belirtmiştir. Bir birey sosyal becerileri ile ihtiyaçlarını belirleyip amaçlarını gerçekleştirebilir ve böylece diğer bireylerle de olumlu ilişkiler kurabilir. Bireyin başkalarıyla kurduğu ilişkilerde olumlu ya da olumsuz tepki alması bireyin kontrolünde gerçekleşir. Böylelikle kişi hem kendinin hem de karşısından alacağı tepkilerin olumsuz olmamasını önleme becerisi ile kontrol edebilir. Toplumsal olarak kabul edilebilir olan davranışlar insanlar ile etkileşim kurma konusunda kişiye bu yüzden yardımcı olmakta bu yüzden de bu genel beceriler toplumsal beceriler olarak anılmaktadır (Yüksel, 1998). Eripek (1998) 'e göre, sosyal beceri özellikleri; başlangıç ve bakım becerileri, iş yürütme becerileri, duygular ve duygularla baş etme becerileri, ilişkileri ele alan agresif davranışlar, stres durumları, başa çıkma becerileri, planlama ve problem çözme ile ilişkilidir. Bu özellikler, görülmesi gereken sosyal uyum becerileri sorunlarında beraber görülmüştür (Eripek, 1998). Tüm bunlara baktığımızda da saldırganlığın da kişilerarası ilişkiler, toplumsal beceriler ve sosyal beceriler ile ilgili olduğu görülmektedir.

Sosyal beceri ve toplumsal becerilerin saldırganlığı nasıl etkilediği konusunda ise Alisinanoğlu ve Özbek (2009) sosyal ve duygusal gelişim, alay, zorbalık, saldırganlık dönemlerinde arkadaşlarıyla olumsuz ilişkiler kurarak davranışlara yansıtıldığı şeklinde açıklamışlardır. Son yıllarda, ailelerin, araştırmacıların, sağlık uzmanlarının ve eğitimcilerin, çocukların sosyal ve duygusal ilgisini çektiğini belirtmişlerdir. Başka bir araştırmada ise olumsuz davranışsal, sosyal, psikolojik ve akademik durumlar agresif davranış riskini arttırdığı öne sürülmüştür (Uzbaş, 2009) .

Saldırganlık günümüzde sıkça hemen her alanda insanların gösterdiği davranış şekillerinden ve yansımalarından biridir. Saldırganlık bazen koruyucu amaçlı olmasına rağmen zaman zaman da geri dönüşü olmayan sonuçlarda meydana getirmektedir. Çocuk, ergen ve yetişkin ayrılmaksızın bütün insanlar için sıkça karşılaştığımız saldırganlık problemi gün geçtikçe de artmaktadır. İnsanlar iş, okul, aile, sosyal ortamlar, romantik ilişkileri ve bunun gibi birçok ortam ve durumlarda saldırgan tutumlar sergileyebilmektedir. Elbette her birinin temelinde, her insanın saldırgan

tutumunun farklı nedenleri bulunmaktadır. Kişilerin doğup büyüdüğü, yaşadığı ortamlar ile çevrelerinden bulunan kişilerle kurduğu ilişkiler, tecrübe edindiği yaşantılar psikolojik, fiziksel, sosyal olarak bireyin gelişimine etki etmektedir (Sezer, 2010). Yapılan araştırmalarda 20 yıldan fazla süredir psikolojik problemler ile saldırganlık ve şiddet arasındaki ilişki değerlendirilmektedir (Elbogen & Johnson, 2009). Yapılan bazı araştırmalara göre saldırganlık; ailesel özellikler dolayısıyla benlikle ilgili gelişim, vicdan gelişiminin ve içsel kontrolün yetersizliği sebebi ile meydana geldiği ortaya konulmuştur (Yıldırım, 1998). Saldırganlığı açıklamaya çalışan bu araştırmaların sonucunda da birçok kuramsal sonuca varılmıştır.

Saldırganlığın temelinde sebep olan durumlar konusunda birçok farklı görüş vardır. Bazı kuramcılar saldırganlığın doğumdan itibaren veya öncesinde insanoğlunda var olan bir içgüdü olduğunu ve bu davranışa engel olunamayacağını söylerken, bazı kuramcılar bu davranışın sonradan edinildiğini, bunun da çevresel faktörler dolayısıyla kazanıldığını ve bu yüzden de saldırgan davranışların engellenebileceğini söylemektedir.

Saldırganlığın doğmasında etkili olan faktörleri kişiliği etkileyen faktörler (aile, okul, akran grubu, ekonomik ve kültürel çevre gibi) olarak nitelendirmek mümkündür. Bireyin psiko-sosyal gelişimini anlayabilmek adına fiziksel, duygusal ve sosyal özelliklerine, farklılık ve ihtiyaçlarına bakmak çok önemlidir (Yıldız 2004). Aksel ve Kaplan (2013) 'a göre bugün saldırgan davranışların tek bir sebebinin olmadığını, bu davranışın arkasında birçok sebebi olduğu savunulmaktadır. Kimlik konusunda deneyim yaşayan birey hormonal sebepler, cinsel gelişim, aileden ayrılma gibi nedenler saldırgan davranışlarla cevap vermektedir. Bu durum da bireysel, aile ve çevresel faktörler saldırgan davranışın gelişimini açıklamaktadır (Aksel & Kaplan, 2013) .

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın birincil amacı, genel popülasyonda çocukluk çağı travmaları ile yetişkinlik dönemi saldırganlığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Bu amaçla, çocukluk çağı ihmal ve istismar yaşantılarıyla, yetişkinlik saldırganlığının ilişkisi ile sosyodemografik özelliklerle olan ilişkisi incelenmiştir.

Temel varsayımımız çocukluk çağı travmaları ile yetişkinlik dönemi saldırganlığı arasında bir ilişki olduğu, çocukluk döneminde bu yaşantılara maruz kalanların yetişkinlik dönemlerinde daha fazla saldırgan davranışlar sergileyebileceği yönündedir.

2. Araştırmanın Önemi

Alan yazında yetişkinlik dönemi saldırganlığı ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiye dair çalışma yapılmamıştır. Daha öncelerinde farklı psikiyatrik tanılar ile birlikte çalışmalar yapılmış ancak yalnızca çocukluk çağı travması ile saldırganlığı araştıran bir çalışma tespit edilmemiştir. Bu çalışma ile sosyodemografik özelliklere ve diğer değişkenlere göre anlamlı farklılıkların araştırılması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

3. ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI

3.1. Tanım

“Travma” sözcüğünün kökeni eski Yunanca’ da, derinin bütünlüğünün bozulduğu her tür “yaralanma” anlamına gelirken, Türk Dil Kurumu’ na göre ise “bir doku veya organın yapısını, biçimini bozan ve dıştan mekanik bir tepki sonucu oluşan yara” biçiminde açıklanmaktadır. Bununla birlikte tıp alanında ise fiziksel ve ruhsal travmalar olarak iki farklı anlamda da kullanılmaktadır (Baysak, 2010).

Travma genel olarak bakıldığında bireyin bedensel bütünlüğünü tehdit eden ya da zarar veren yaşam olayları şeklinde tanımlanmaktadır. Ruhsal, psikolojik ve fiziksel travma yaratan en belirgin yaşam olayları savaşlar, çatışmalar, resmi görevliler tarafından uygulanan şiddet, silahlı grupların uyguladıkları şiddet, politik nedenli şiddet, işkence, politik olmayan nedenlerle şiddet, aile içi şiddet ve bunların en sık görülenleri özellikle çocuklara ve kadınlara yönelik şiddet, aile içi veya dışı cinsel saldırı ve suistimaller, istismarlar, ihmaller, bireylerin ya da grupların hasımlarına uyguladıkları şiddet, topluluklara uygulanan baskı ve şiddet, trafik kazaları, iş kazaları, yangın ve doğal afetlerdir (akt. Şahiner, 2010).

Travma literatüründe yer alan çağdaş görüşlerin travmatik olayın tanımlanması, zihinde hatırlanma süreci, bu tür zedeleyici, yaralayıcı olaya maruz kalan kişinin üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ve bireyin tanımlanması gibi konular üstünde durarak açıklandığı görülmektedir (Cordova ve ark, 2001; Park ve Helgeson, 2006). Genel olarak bakıldığında travma kavramının tanımı ve kapsamı da birçok aşamadan geçmiş ve farklı tanımlar getirilmiştir.

Travma tanımı DSM-IV’ te “kişinin ölüm veya ölüm tehdidi, ağır yaralanma veya kendisinin ya da başkalarının fiziksel bütünlüğüne bir tehdit olayı yaşamış, böyle bir olaya tanık olmuş ya da böyle bir olayla karşı karşıya gelme durumu” olarak tanımlanmaktadır (APA, 2001).

Başka bir yönden değerlendirildiğinde de; birdenbire ve ani bir şekilde oluşan, acı verici, can yakıcı nitelikler taşıyan, bireyde psikolojik, sosyal kimlik, güvenlik ve iyilik

hali yönünden incitici durumlar, travmatik olaylar ya da krizler olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2002).

Dünya Sağlık Örgütü ise “Bir yetişkin tarafından istemli ya da istemsiz olarak yapılan ve çocuğun sağlığını fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkileyen davranışlar” şeklinde travmayı açıklamaktadır (DSÖ, 1999).

Ruhsal travmalara yol açan yaşantılar bireyin hayatı ve fiziksel bütünlüğünün yanı sıra bireyin dünyadaki, sosyal çevrelerdeki yeri ve kendisi ile ilgili özellikleri ve değerlerini tehlikeli şekilde etkilerken, kişinin kendisine, çevresine ve hatta tüm evrene karşı olan temel güven duygusunu zedeler. Bu durumda olan birey yaşadığı olumsuz olay öncesinde kendilik algısında kendini yeterli ve değerli hissederken, olumsuz yaşantı sonrasında kendilik algısına ait duygularında yetersizlik ve eksiklik hissederek. Tüm bunlar bireyin kendini değersiz hissetmesine, kendini güvende hissetmemesine, dünyayı anlamsız kabul etmesine, insanların iyi veya yardımsever olma düşüncesinin zedelenmesine, yetersizlik düşüncelerinin artmasına sebep olabilirken aynı zamanda çaresizlik, umutsuzluk, mutsuzluk, korku gibi duyguların ortaya çıkmasıyla çeşitli psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Oflaz, 2008).

Ruhsal travmaların kişinin kendisine, çevresine ve dünyaya ait algı ve inançlarında; kendi değerliliği ile insanların güvenirliliğine ilişkin inançları, dünyanın iyi ve güvenli bir yer oluşu, kişi için anlamlı bir yer oluşu bağlamındaki inançlarının değişikliğe yol açtığı belirtilmektedir. Bireyin travma sonrası oluşturduğu olumsuz inançlar otomatik olarak işleyişe girer ve bireyin hayata dair uyumunu, yaşadıklarını anlamlandırmasında, hayatın anlamlılığına dair ve kendi olumlu algılarını değiştirerek olumsuz inançları ortaya çıkarır (Feder ve ark., 2012).

Tüm travma tanımlarının yanı sıra çocukluk çağı travmaları ise bireyin 18 yaşından önce yaşadığı, maruz kaldığı fiziksel, cinsel ve duygusal kötüye kullanım ile ihmalin ve bunların yanı sıra ebeveynin ya da bakım verenin, duygusal bağı olan kişinin, yakınlık duyduğu kişinin kaybı, ayrılma, şiddete tanık olma, göç, kaza veya doğal afetler şeklindeki yaşantılar şeklinde açıklanabilir (Şar, 1998; Herman, 1992).

Uzun yıllardır ruh sağlığı alanında yapılan çalışmalarda çocukluk çağı travmalarının farklı duygusal, davranışsal, sosyal, nörobiyolojik etkilerle daha iyi nasıl tanımlanacağı konusu en çok üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Çocukluk dönemine ait olan bir takım beceriler; örneğin, duygulanımı düzenleme, bağlanma biçimleri, otonomi

kazanma ve kendine güvenme gibi, bireye özgü durumların bu dönemde tecrübe edinilen olumsuz olaylar, travmalar ve yeterli olmayan destek biçimleri nedeniyle sağlıklı bir gelişim gösterememek ve bununla birlikte oldukça önemli olan bu gelişimsel süreçte meydana gelen sorunlar bireyin yaşamının ileriki yıllarını da etkileyerek devam etmektedir (Hergüner, 2011).

Dünya Sağlık Örgütü, çocukların üzerinde etkisi olabilecek tüm kötü muamele ve istismarı, sorumluluk, güven ve yetenekle ilgili genel durumunda çocuğun sağlığına, yaşam, bütün gelişim alanlarına ve değerine zarar verebilen, fiziksel veya psikolojik olarak kötü davranışı, ihmali, her türlü ticari çıkar için çocuğun kullanılmasını içeren davranışlar bütünü çocukluk çağı travması olarak kaydetmiştir (Runyan ve ark., 2002).

Çocukluk çağı travmalarının sebep olduğu olaylar, durumlar veya yaşantılar çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilir. Birdenbire ortaya çıkan, belli bir süre devam eden, başlangıcı ve sonu belli olan olaylar (doğal afetler, kazalar, ani kayıplar gibi), olabileceği kestirebilinen, yinelenen ve devamlı yaşanan tehlike nitelikli yaşam olayları (savaş, cinsel taciz, politik baskılar, izlenme, şiddet kullanılan koşullarda yaşama, işkence, eziyet, hapis hayatı gibi), toplumsal ya da belli bir gruba yönelik travma, işkence veya maruz kalınan doğal afet, savaşlar, kişisel travma, taciz, tecavüz, şiddet, vb. olaylar bireyin yaşamında travma etkisi yaratabilecek yaşantılardır (Kahveci, 2016).

Çocukluk çağına yönelik travmalar konusunda ilk incelemeleri yapan Kempe ve Helfer (1972), bu çağdaki travmaları, “anne-babaların ya da çocuğun sorumlusu olan kişilerin bulunduğu ya da bulunmayı ihmal ettiği eylemlerin neticesinde çocukların kaza olmaksızın zarara uğramaları” şeklinde tanımlamaktadırlar (Briere, Kaltman ve Green, 2008). Bunun dışında çocukluk çağına ilişkin travmaları, fiziki, duygusal ve cinsel istismar olarak; çocuk ihmali de fiziksel, duygusal, cinsel ve eğitimsel ihmal gibi farklı alt gruplara ayırıp hepsinin detaylı biçimde tanımlarını yapmışlardır (Nasıroğlu, 2014).

Genellikle çocukluk çağı travmaları ile ilgili yapılan araştırmalarda en çok çocuk istismarı ve çocuk ihmali üzerinde oldukça durulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, çocuğa karşı kötü muameleyi; çocuğun hayatına, sağlığına, güven duygusu ve algısına, fiziksel veya ruhsal gelişimine, değerlerine, fiziksel veya duygusal açıdan kötü davranışlar ve/veya muameleler, sözler, cinsel istismar, ihmal ve her türlü çıkar

için çocuğun kullanılmasını amaçlayan tüm davranışlar olarak açıklamaktadır (WHO, 1991).

Literatürde çocukluk çağı travmaları ile ilgili üç yaklaşım üzerinde durulmuştur (Dumitru ve Constantin, 2016; Briere, Kaltman ve Green, 2008; Melek ve ark., 2013). Üç yaklaşımdan birinde, ortaya çıkan sonuçlar bakımından ele alınmıştır. Yani yaralanma durumlarının çeşitleri bakımından incelenerek, yaralanmanın bir kaza mı yoksa istismar sonucu mu gerçekleştiğine dair bulguların ayrımının zor yapılmasının zor olduğudur. Bir diğer tanıma bakıldığında “niyet” ifadesi dikkat çekmektedir. Burada ifade edilen kişinin davranışı hangi niyetle yaptığının ayrımını yapmanın zor olduğu öne sürülmektedir. Bir diğer tanıma göre ise çocuk istismarını değerlendiren kişinin aynı kültüre ve değerlere sahip olması gerektiği, aksi takdirde her toplumda yaşantılanan durumların travma etkisi yaratmayacağı göz önünde bulundurularak incelenmesi gerektiği ile alakalı tanımdır. Buna göre istismarı inceleyen kişinin kendi kültür ve değerleri baz alarak karar verdiği hususunun göz önünde bulundurulması gerektiğidir (Melek, 2013). Örneğin; ülkemizde sünnet geleneksel bir durumken, Müslüman olmayan toplumlarda bu yaşantı bir travma niteliği taşımaktadır.

Bir başka araştırmada Yılmaz ve arkadaşları (2003), anne- baba veya çocuğa bakan kişinin çocuğun bakımı, sağlığı, korunması ve gelişiminden sorumlu olduğu ve çocuğun psikolojik, fiziksel, cinsel veya sosyal açıdan bir şekilde zarar görmesi, yaptığı ihmaller, güvenliğini ve sağlığını tehlikeye atan davranışlar çocuk ihmali ve istismarı olarak açıklanmıştır.

Çocuk ihmali, çocuğa bakmakla yükümlü olan anne baba veya bakımından sorumlu kişinin ve yetişkinlerin, çocuğun ihtiyaçlarını ve temel gereksinimlerini ihmal etmeleri neticesinde çocuğun duygusal, ruhsal, bedensel, değerleri, gelişimini olumsuz etkileyen ve engelleyen davranışlar göstermesidir (Turhan ve ark., 2006). Çocuğun temel gereksinimlerine ve ihtiyaçlarına kısaca örnek verecek olursak da beslenme, eğitim, barınma, sağlık, duygusal tatmin, giyinme, korunması gereken durumlar gibi nitelendirebiliriz.

Dünya Sağlık Örgütü, bir yetişkin tarafından kasıtlı veya kasıtsız olarak çocuğun sağlığını, fiziksel bütünlüğünü, psiko-sosyal gelişimini, duygusal gelişimini olumsuz şekilde etkileyen davranışların tümünü çocuk istismarı şeklinde açıklamıştır (Kara ve ark., 2004).

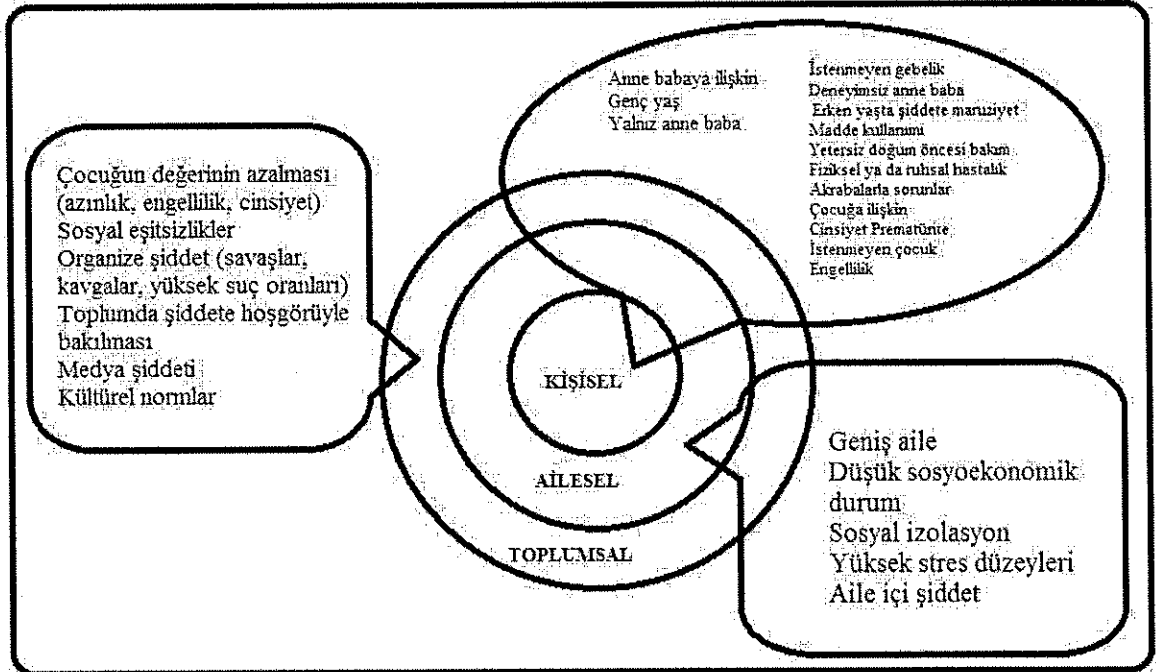
3.2. Çocukluk Çağında Travmaya Neden Olan Faktörler

Çocukluk çağından travmaya sebep olabilecek birçok neden olabilir. Çeşitli alanlarda çeşitli nedenlerden dolayı travma yaşantılanabilir. Bu çeşitli alanlar çevresel, sosyal, ailesel veya bireysel faktörler şeklinde çocuk istismar ve ihmallerinde görülmektedir.

Polat (2001) 'a göre çocuğun istismar ve ihmale uğramasına yol açacak durumları iç ve dış stres faktörler şeklinde açıklanmaktadır. Dış stres faktörler yoksulluk, ekonomik yetersizlik, işsizlik ve bunun beraberinde gelen durumlar, sağlıksız çevre koşulları, beslenme problemleri, yetersiz ve doğru olmayan yetiştirme şartları iken; iç stres faktörleri ise kişilik özellikleri, ebeveynin kişilik nitelikleri, toplumun değerleri ve dinamiklerine göre çocukta beklenen şeyler şeklinde literatürde yer almaktadır (Polat, 2001).

Diğer açılardan ebeveyn özellikleri, çocuğun ve ailesel özellikleri itibari ile de travmatik etkiye neden olan faktörler açıklanabilir. Ebeveyn özellikleri bakımından düşük benlik saygısı, yetersizlik hisleri, anksiyete, depresyon, kişilik bozuklukları, madde bağımlılığı, dürtü kontrol bozukluğu, ebeveyn nitelikleri açısından eksiklikler ve yetersizlikler, düşük eğitim düzeyi, erken yaşta anne-baba olma, dış faktörler tarafından denetimli olma, aile gelenekleri ve deneyimleri, kuşaklar arası aktarımlar, empati yetersizliği, çocuk davranışlarına olumsuzluk ifadeleri, çocuk gelişimi hakkında yetersiz bilgi sahibi olma şeklinde sıralanabilirken, çocuğun özellikleri olarak da yaşının küçük olması, fiziksel ve zihinsel yetersizlikler, uyumsuz ve zorlayıcı mizaç özelliklerine sahip olması ve bununla birlikte gelişim gösteren davranışlar olarak belirtilmektedir (Gürgen, 2017). Ailesel özellikler açısından bakıldığında ise düşük sosyoekonomik düzey, tek ebeveyn olma, sosyal yetersizlikler, diğer kuşaklarla veya akraba ilişkileri olan aile bütünlüğü içerisinde yaşama, aile üyeleri arasındaki bağların zayıf olması ve çatışmalar olması gibi durumlar söz konusu olduğu üzerinde durulmaktadır (Gürgen, 2017). Travmaların sağlıklı bir şekilde belirlenmesi ve engellenebilmesinin en önemli şartı travmaya neden olan, ihmal ve istismara sebebiyet veren durumların farkına varılmasıdır. Bu durumlara sebebiyet veren risk faktörleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1: Çocuk istismarı ve ihmali risk faktörleri

Kaynak: Turhan ve ark., 2006

Bireyin başa edemediği ve başa çıkmakta zorlandığı her yaşantı kişide travmatik etkilere sebep olabilir ve bu etkilerin temel nedeninde daha çok kişisel algılar yer almaktadır (Herman, 2007). Yüksek oranda korku, çaresizlik, kontrol edememe, yok olma veya zarar görme tehdidi, umutsuzluk gibi kavramların travmaların temel noktası olduğu ve bireyin de bu şekilde tehditler algılaması travmatik etkileri açıklamaktadır (Herman, 2007).

Herman (2007) 'a göre travmatik etkiye neden olan faktörler deprem, sel gibi doğal afetler, ani gerçekleşen trafik, uçak veya deniz kazaları, silahlı çatışmalar, saldırılar, ani ölümler, uzuv kaybı ya da fiziksel bütünlüğü bozan kazalar, yaralanmalar, bireyin hayatını ya da kendisini tehdit eden durumlar, davranışlar veya bunlar şahit olmak, aile içi olumsuz yaşantılar (şiddet gibi), işkence, hapis, terör veya politik olayları deneyimlemek ya da şahit olmak, yakınlarının tarafından duygusal, fiziksel, cinsel, vb. konularda istismara uğraması ve daha bir çok olumsuz yaşam deneyimi şeklinde sıralanabilir.

Travma etkilerinin bireyin üzerinde kalıcı olup psikolojik ve ruhsal açıdan örseleyici olması bireyin kişisel özellikleri ile birlikte toplumun ve kültürün travmaya verdiği

tepkisel süreçlerle de alakalıdır (Friedeman, 2000). Yani çevrenin verdiği tepkiler ile bireyin kişisel algı ve durumu yaşanan olayı travmatik boyut kazanmasında da önemli bir yeri vardır. Böylelikle kişinin şimdiki ve ileriki yaşantısında gelişimsel ve ruhsal açıdan etki görülmektedir.

3.3. Çocukluk Çağı Travma Türleri

3.3.1. Çocuk İstismarı ve İhmali

İstismar ile ihmali birbirinden ayırmak gerekirse buradaki temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif şekilde tanımlanmasıdır (Aral, 2001). Literatürde çocuk istismarı farklı şekillerde gruplara ayrılmıştır ancak genel olarak kabul edilen fiziksel, cinsel ve duygusal istismar olarak sınıflandırma şeklinde alt gruplara ayrılması dikkat çekmektedir (Taner&Bahar, 2004).

Literatüre bakıldığında çocukluk çağı travmalarının tip I ve tip II şeklinde de ayrıldığı görülmektedir. Araba kazaları, silahlı saldırılar, doğal afetler gibi birdenbire ve tek sefer maruz kalınan travmalar tip I travmalar olarak kabul edilirken, çocuk istismarında olduğu gibi değişik, çoklu, uzun süreli travmalar, taciz, tecavüz, terör gibi yaşantılar tip II travmalar olarak adlandırılmaktadır (Terr, 1991).

Öte yandan kayıp travmaları şeklinde de alt başlıklar altında incelenen çocukluk çağı travmalarını Ruppert şu şekilde tanımlamıştır:

“Eğer bir insan, gerçekten istemediği halde temel ve çok önemli bir duygusal ve ruhsal bağın kaybindan dolayı acı çekiyor ve o konuda bir şey yapamıyorsa, buna kayıp travması denilebilir” (Ruppert, 2011, s.150).

Ruppert ‘e göre eğer bir olayı travma olarak kabul etmek için çaresizlik ve güçsüzlük hissi yaşantılanmalı deniliyorsa, kayıp yaşayan kişilerin kaybettikleri şeyin hayati önemde olması yeterli olacaktır (Ruppert, 2011).

Çocuğa yönelik olumsuz davranış insan kaynaklı olması önemlidir, bu nedenle deprem, yangın, sel gibi afet ya da hastalıklar travma olarak kabul edilse de doğal ve bireysel müdahale temelli etki olmadığı için “çocuk istismarı” kavramının dışında tutulmakta fakat bu olumsuz deneyimi yaşayan çocuğa bakım veren kişinin, bu durumları

öngördüğü halde bir şey yapmaması veya sonrasında elinde imkân olduğu halde çocuğa yardımcı olmaması da “ihmal” kavramına girmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre çocukluk çağı travmaları istismar olarak incelenmiş, ihmal de istismar olarak kabul edilip böylelikle çocukluk çağı travmalarını fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal şeklinde 4 grupta incelemiştir.

DSM IV-TR göre istismar ve ihmal, “klinik ilgi odağı olabilecek diğer durumlar” başlığı altında beş kategoriyle tanımlanır (DSM-IV, 2007). Bunları sıralayacak olursak; çocuğun fiziksel istismarı, çocuğun cinsel istismarı, çocuğun ihmal edilmesi, erişkinin fiziksel istismarı, erişkinin cinsel istismarı şeklindedir.

Çocuk istismarı çocuğu fiziksel, cinsel, duygusal, sosyal yönden sömürücü şekilde açıklanmakla beraber çocuğun gelişimini engelleyici niteliktedir. Fiziksel ve cinsel istismarlar daha çabuk fark edilip daha kolay anlaşılırken, duygusal ve sosyal açıdan istismara ve ihmalin ortaya çıkması daha zor ve yıpratıcı olabilir.

3.3.1.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismarın literatürde birbirine yakın birçok tanımı bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (2006) 'ne göre çocuktan sorumlu ve çocuğa bakım veren bireyin veya herhangi birinin çocuğa bedensel olarak zarar vermesi veya zarar verici tehditlere maruz bırakmasına neden olan davranışlar olmakla birlikte yaşanan olayın bir kere yaşanması ve tekrar etmesi muhtemel durumlar arasındadır.

UNICEF 'in tanımlamasına göre kaza olmayan, çocuğa zarar verici ve acı veren, yasaklanmış şiddet içerikli davranışlar sebebiyle çocuğun gelişimini ve yeteneklerini örseleyen durumlar fiziksel istismardır (akt. Şenkal, 2013). Çocuğun bedeninde ayırt edilmeksizin bir bölgede bilinçli olarak ve kasten kuvvet uygulayarak ve kaza dışı yaralanmalara sebebiyet veren davranışlar bütünü olarak açıklanmaktadır. Bir başka tanımlamada ise çocukların gelişimi ve sağlıkları üstünde en uzun sürelerde olumsuz etkileri seyreden şiddet davranışı olarak belirtilmiştir (Wolfe, 2011).

Fiziksel istismar en çabuk fark edilebilen, zarar verme bakımından çok yönlü zarar veren istismar çeşitlerinden biridir. Bunun yanı sıra istismar kimin tarafından yapıldığına ve nasıl yapıldığına da dikkat çekmek gerekmektedir. Çünkü yapıldığı kişi anne-babası veya bakım veren bakıcısı olabilir ve bu bireysel istismardır; diğer yandan kurumsal istismar olabilmekte ki bunu da okul, yuva, yurt gibi yerlerde gerçekleşen

istismarlardır. Fiziksel istismarın çocuğa uygulanış biçimleri olarak da herhangi bir aletle (kemer, ütü, kayış, hortum, kaynar su, sigara gibi eşyalar) şiddete maruz bırakma veya tehdit etme ve aletsiz olarak kişinin kendi gücünü kullanarak (tokat atma, itme, vurma, dövme tekme atma, yumruk atma, çimdikleme, ısırma, boğazını sıkma, boğma gibi davranışlar) tehdit ve/veya maruz bırakması şeklinde açıklanmaktadır (Pelcovitz ve ark, 2000). Bunlarla birlikte çocuğun bedeninde morluklar, yanıklar, kesikler, yara izleri, çürük, yanık, iç kanama gibi bulgular seyretmektedir.

Fiziksel istismara uğrayan çoğu çocuk bunu saklamayı, söylememeyi tercih eder ve bu yüzden de birçok istismar vakası kayıtlara geçmez ve gün yüzüne çıkmaz. Daha sonrasında da yaşamlarının ileriki dönemlerinde tetikleyici bir olay karşısında ortaya çıkabilir ya da psikolojik ve ruhsal yansımalar şeklinde ortaya çıkabilir. Sosyal becerilerinde yetersizlik, iletişim kurmada güçlük, başkalarıyla temas kurmaktan kaçınma, bilişsel açıdan gerilik veya sorunlar , istismarı korkularından dolayı saklama eğilimine dayalı yalan söyleme davranışı, içedönüklük veya agresif tutumlar sergiledikleri görülmektedir (Gündüz & Gökçakan 2004; Tıraşçı & Gören, 2007; Özen ve ark., 2010).

Dünya geneline bakıldığında fiziksel istismar en sık görülen istismar türü olsa da kayıtlara geçmeyen veya kaza sebebiyle zarar görme şeklinde düşünülmesinden dolayı yaygınlığın belirlenmesi oldukça zordur. Ancak buna rağmen Amerika'da yapılan bir çalışmaya göre fiziksel istismar, her 1000 kişiden 5 ile 20 bireyde görülmektedir (Acehan, 2013). Yapılan çalışmalara göre, fiziki istismar olaylarında kız ile erkek oranlarının arasında çok yüksek bir fark olmadığı görülmekle beraber bu durumun çocuğun yaşıyla orantılı olduğu iddia edilmektedir. Bu araştırmalara göre ergenlik döneminde bulunan kız çocuklarının fiziksel istismara maruz kalma durumunun daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Okutan, 2017). Öte yandan araştırmalar annelerin çocukluk döneminde bulunan bireylere daha çok fiziksel istismar uyguladığı öne sürülürken, babaların ise ergenlik döneminde olan bireyleri daha çok fiziksel istismara maruz bıraktığına dikkat çekilmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

Bunların dışında birebir fiziksel istismara maruz kalmayıp anne babasının birbirine fiziksel istismar yaptığına şahit olan çocukların da ruhsal açıdan negatif olarak etkilenecek psikolojik olarak etkilendiği görülmektedir. Böylece yukarıda belirtilen davranış sorunları ve psikolojik sorunlar bu çocuklarda da görülme ihtimalini ortaya

çıkarmaktadır. Şendil ve Kızıldağ (2005) ' e göre hem fiziksel istismara uğrayıp hem de birbirlerine fiziksel istismar uygulayan aile ortamında yaşayan çocuklarda daha fazla problemlili davranış gözlemlenmektedir.

3.3.1.2. Cinsel İstismar

Cinsel istismar diğer istismar türlerine nazaran tespit edilmesi, fark edilmesi en zor istismar türüdür (Polat, 2007). Çünkü cinsel istismara maruz kalan birey yaşadığı şeyin istismar olduğunu bazen fark edemeyebilir, bazen de maruz kaldığı durumu söyleme cesareti bulamaz veya korktukları için gizlemek zorunda kalırlar. Cinsel istismarın tanımı hakkında farklı tanımlamalar bulunmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü cinsel istismar olgusunu bireyin bulunduğu toplumun değerlerine ve yasalarına aykırı olan veya bireyin psikolojik, duygusal, fiziksel ve biyolojik olarak yanıtlıdıramayacağı cinsel nitelikli eylemlere maruz kalması şeklinde açıklamaktadır.

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi (NCCAN) ise cinsel istismarı, bir yetişkin veya başka birinin çocuğa temasta bulunarak veya aradaki ilişkinin cinsel uyarım ve doyum için kullanılması şeklinde tanımlamaktadır. Amerikan Pediatri Akademisi'nin Çocuk İstismarı ve İhmali Komitesi (1998-1999) ' nde sunulan rapora göre cinsel istismar bedensel olarak daha az müdahale içerikli cinsel temastan tecavüze kadar uzanan çok geniş kapsamlı bir olguyu karşılamaktadır.

Literatürde bir başka tanımlamada ise 18 yaşından küçük bir bireyin aralarında en az 6 yaş fark olması itibari ile başka bir birey tarafından kandırılarak, isteği olmadan, hile ile ikna ederek veya zorlayarak cinsel uyarım ve doyum amacıyla çocukla ilişki kurması veya pornografiye yöneltmesi şeklinde belirtilmiştir (Çakmak, 2016).

Polat (2001) ' a göre cinsel istismar illa bir yetişkin tarafından değil, çocuğun kendinden yaşça büyük, üstünlük ve güç uygulayabilecek, kontrol sağlayabilecek bir başka çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir. Şar (2008) da yaptığı çalışmasında bunu destekleyerek cinsel istismarı uygulayan çocuğun daha büyük olabilirdiği ya da zor kullanarak, mecbur bırakarak iki çocuk arasındaki cinsel eylemlerin kötüye kullanılması noktasına değinmiştir.

Öte yandan psiko-sosyal gelişimini henüz tamamlamamış ve yaşı itibariyle küçük sayılan bir bireyin yetişkin tarafından cinsel tatmin amacına yönelik kullanılması durumu ve cinsel arzu ve ihtiyaçları karşılama durumu şeklinde belirtilen bir çok alan

bakımından ciddi sorun teşkil eden olgu olarak cinsel istismarın önemi vurgulanmıştır (Kara ve ark., 2004; Aktepe, 2009).

Cinsel istismara maruz kalan çocuk bir kez bunu yaşayabildiği gibi defalarca ve düzenli olarak bu duruma maruz kalabilme olasılığı da unutulmamalıdır(Sayar ve Bağlan, 2010). Çünkü çocuk yaşadığı olaya itiraz edip, hayır diyemediği ve korktuğu için, kendilerine inanılmayacağını ve yalan söylediklerini düşündükleri için, utanma gibi duyguları ortaya çıktığı için, bazen de sevdikleri tarafından bu duruma maruz bırakıldıkları için onları sevme ve koruma içgüdüleriyle hareket ettiği için sessiz kalıp yaşadığı durumu dile getirmez (Habip, 2007; Özdemir, 2010; Şenkal, 2013) . Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda yaygınlığı ve sıklığı hakkında kesin bir bilgi vermek çok doğru olmamaktadır. Çoğu aile çocuğunun cinsel istismar gördüğünü anladığı halde sessiz kalıp lekelenmesin ve duyulmamasın diye düşündükleri için olayların üstünü kapatmayı tercih etmektedir. Ayrıca genel olarak da kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı öne sürülmektedir.

Cinsel istismar olarak kabul edilebilecek durumları dokunma, teşhir etme, gözetlemeden çocuğa tecavüze etmeye kadar giden davranış biçimleri olarak nitelendirilmektedir (Tackett, 1998). Fuhuşa zorlanma ve pornografik davranışlar veya pornografi izletme, genital bölgeye ve/veya çocuğun özel bölgelerine dokunmak, teşhircilik, ırza geçme, kendi vücuduna dokundurma, tecavüz, şehvetli öpme, kışkırtıcı sözler söyleme, çıplak resim çekme gibi çocuğun ruhsal, biyolojik, sosyal, ahlaki değerlerine zarar verecek davranışların tümü cinsel istismara girmektedir (Nurcombe, 2000; Bahar&Savaş, 2009). Cinsel istismar yaşayan çocuğun değişik davranış ve eylemler göstererek ruhsal, sosyal, davranışsal, bilişsel, fiziksel olarak farklılıklar gösterdikleri belirtilmektedir (Tackett, 2009). Mağdur çocuklarda yaşadıkları istismarın negatif etkileri olarak olayın tekrar tekrar akla gelmesi, rahatsız edici olumsuz düşünceler, olayla ilgili kabuslar ve uyku problemleri, ani öfke nöbetleri, agresif tutumlar, dikkat eksikliği ve odaklanamama, hatırlatıcı obje, kişi, yer, ses, konuşma, oyunlar gibi olgulardan kaçınma, cinsel sorunlar, kişilik bozuklukları gibi patolojik bulgular görülmektedir (Topbaş, 2004).

3.3.1.3. Duygusal İstismar

Uluslararası Duygusal İstismar Toplantısı (1983) 'nda duygusal istismar çocuk ve/veya ergen bireylerin ruhsal açıdan zarar verici ve kötüye kullanılması, bireyin duygusal açıdan örselenmesi, toplumsal ve psikolojik olarak olumsuz etkileneceği davranış ve tutumların tümünü duygusal istismar olarak tanımlamıştır.

Kulaksızoğlu (2001) bireyin kendi beden algısı, kişilik algısı, kendilik algısı üstünde olumsuz algılama, değerlendirme ve gelişim, negatif uyaranları kullanma ve duygusal bağlamda kötü eylemler uygulamayı duygusal istismar olarak açıklamaktadır.

Çocuğun özelliklerini, yeterliliğinin, arzularının, yeteneklerinin, eylemlerinin sürekli bir biçimde kötülenmesi, olumsuzlaştırılması, sosyal değerlerinin örselenmesi, terk etme ile tehdit edilmesi, toplum kurallarına ters düşecek şekilde yetiştirilmesi, yaşına ve bilişsel durumuna uygun olmayan davranış ve tutumların, başarıların beklenmesi, bağırılması, korkutulması, küfredilmesi, yalnız bırakılması, duygusal doyumunun karşılanmaması, önemsenmemesi, aşırı baskı, otorite kurma ve alaycı konuşmaların yapılması, reddedilmesi, suçlama, engelleme, cezalandırma, kardeşlerinin arasında ayırım yapılması, ihtiyaç duydukları sevgi, saygı, alaka ve bakım gibi temel gereksinimlerin yetersiz veya hiç sağlanmaması gibi psikolojik olarak zarar veren durumlar duygusal istismar olarak tanımlanmaktadır (Şar, 1998; Glaser, 2002; Topbaş, 2004; Kara ve ark., 2004). Tüm bunlar ruhsal ve duygusal açıdan çocuğa zarar vermekle beraber şimdiki ve ileriki yaşantısında çocuğu birçok bakımdan etkilemektedir. Ayrıca Şar (1998) 'a göre duygusal istismarın bir sınırlama içine almak çok zordur çünkü duygusal açıdan çocuğu zedeleyici birçok durum olabilir. Bunlarla birlikte Sayar ve Bağlan (2010) 'a göre duygusal istismar psikolojik şiddet olarak nitelendirilmektedir ve bu durumda çocuğa yaşlılarından geride olduğu veya yetersizlik ile değersizlik duygularını yaşattığı, sevilmediği ve başkalarının dediklerini yapmadığı sürece değersiz olduğunu içeren söz ve eylemleri içeren davranışlar istismar olarak belirtilmektedir.

Polat (2001) ve Topbaş (2004) hemen hemen aynı tanımlamalarda birbirini destekler şekilde olmakla birlikte duygusal istismarı çocuğun toplumsal, kültürel, bilimsel, ruhsal ve sosyal özellikler bakımından çocuğa bakım veren ebeveyn ya da bakıcının yetersiz ilgi göstermesi, bakımını eksik şekilde gerçekleştirmesi veya gerçekleştirmemesi, koruyamaması gibi nedenlerle zedeleyici davranışlar, bilişsel ve zihinsel bozukluklara neden olan veya olabilecek olan davranışları sergilemesi olarak kaydetmiştir. Buna ek

olarak da duygusal istismarın en sık ve uzun süreli görülen istismar olmasına rağmen belirlenmesi ve kanıtlanması en zor istismar çeşitlerinden biri olduğunu vurgulamaktadır.

Bunların dışında duygusal istismar çok yönlü incelenmesi gereken bir istismar çeşididir. Tek başına duygusal istismar olarak görüldüğü gibi diğer istismar çeşitleri ile birlikte görülme durumu oldukça yüksektir. Fiziksel ve cinsel istismara uğrayan birey ruhsal açıdan da zarar gördüğü için burada duygusal örselenme de görülmekte ve bu da duygusal istismarın beraberinde görülebileceğini göstermektedir (Deveci ve Açık, 2003).

Duygusal istismara sebebiyet veren kişiler genelde çocuğun yakın çevresinde olan kişiler olduğu ortaya çıkmaktadır (Taner & Gökler, 2004; Topbaş, 2004). Duygusal istismar sonucunda bireyde ortaya çıkabilecek birçok sorunlu davranış ve durum gözlenmektedir. Parmak emme, ısırma, çekingenlik, benlik algısında zayıflama, depresyon, anksiyete, saldırganlık (başkalarına ve kendine zarar verme), sallanma, tırnak yeme, vurma, uyku bozuklukları, bilişsel işlevlerde ve motor işlevlerde yavaşlama, dikkat sorunları, davranış problemleri, kişilik problemleri gibi bulgular görülmektedir (Bilir ve ark. 1991).

3.3.1.4. İhmal

İhmal kanıtlanması veya ortaya çıkması daha zor olup istismarda ince bir çizgiyle ayrılan ancak DSM IV kriterlerinde bir arada geçen bir olgudur. İhmal daha soyutsal olarak bakılabilirken istismar daha somutsal şekilde düşünülebilir ve bu şekilde ayırt edilebilir. Bazı araştırmacılar istismarın aktif eylem ve davranışlarla görüldüğünü ifade ederken , ihmalin ise daha pasif olarak ortaya çıktığını belirtmişlerdir (Kara ve ark, 2004).

Dünya Sağlık Örgütü (1999) çocuğun fiziksel, psikolojik veya duygusal bütünlüğünü için önemli olan eğitim, barınma, beslenme, güvenliği gibi yaşamsal ihtiyaçlarını ve haklarını karşılaması gereken anne-babasının veya bakımından sorumlu olan kişinin bunları sağlamamasını ihmal olarak açıklamıştır.

Başka bir tanımlamada ihmal, çocuğun bakımından sorumlu kişinin bakım yükümlülüğünü sağlamaması, beslenme, giyinme, eğitim, sağlık, sosyal, duygusal açıdan gereksinimlerini ve yaşam şartları açısından gerekli olan alakayı göstermemesi

ve fiziksel veya duygusal açıdan ihmal edilmesi şeklinde belirtilmiştir (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Polat (2007) ihmali “kötü muamele” olarak isimlendirildiğinden bahsederken, kötü niyetle eğitimsizlikten de kaynaklansa çocuğun temel gereksinimleri olan bakımının ve güvenli şekilde yaşama hakkının karşılanmaması ve bununla birlikte fiziksel, duygusal ve eğitim gibi konularda gerekli ilgiyi göstermeme durumu olarak nitelendirmektedir. Örnek olarak; çocuğun temel ihtiyaçları arasında yer alan eğitim hakkında devamsızlık yapmasına sebebiyet vererek eğitime yönelik bir ihmal olduğunu vurgulamıştır.

İhmal; fiziksel, cinsel ve duygusal ihmal şeklinde üç ana başlık altında incelenmektedir. Aral (2001), çocuğa sosyal açıdan var olma şartlarının sağlanmaması fiziksel ihmal, çocuğun ihtiyacı olan duygusal bağ, alaka, yakınlık, sevgi, saygı gibi olguların karşılanmaması ve gösterilmemesi duygusal ihmal, cinsel sömürüye açık, cinsel gelişimine ve cinsel kimliğine zarar verici durumlar ve bu durumlara maruz bırakma veya istismar öncesinde veya sonrasında korunmaması gibi durumlar da cinsel ihmaldir. Anne-babanın veya bakım veren kişinin sadece fiziksel olarak gerekli şartlara önem vermesi çocuğun gelişimi için yeterli olmamakla birlikte, bu kişilerin çocuğun duygusal ve psikolojik açıdan da temel ihtiyaçlarını karşılaması önemlidir. Duygusal açıdan yapılan ihmaller çoğunlukla tüm istismar ve ihmaller ile iç içe görülmektedir. Örneğin, cinsel istismara uğrayan bir çocuk duygusal ve psikolojik açıdan da örselenmiş olup bu durumu içselleştirip duygusal açıdan zarar görebilir ve bakım vereni bu durum sonrasında çocuğu ihmal ederse çocukta travmasını arttıracak durumlara neden olabilir. Yine aynı şekilde bakım veren kişiden yeterli sıcaklığı alamaması, sağlıklı bağ kuramaması, ilişki kalitelerinin düşük olması, aile içinde ayırım yapılması gibi durumlar da duygusal istismara verilebilecek örneklerdendir.

Araştırmacılar ihmalin çok önemli ölçüde psikolojik, bilişsel, davranışsal, gelişimsel hasarlara yol açtığını ileri sürmüşlerdir.

Yapılan çalışmalarda ihmalin en sık bildirilen travma çeşidi olduğunu vurgulayan Zoroğlu ve arkadaşları (2001) , bunun ardından sıklık derecelerini daha sonra duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar şeklinde sıralandığını kaydetmişlerdir. Öte yandan başka bir çalışmada, duygusal ihmalin % 75 oranla diğerlerinden daha sıklıkla görüldüğünü ve bu grubun %70 oranda kendine zarar verme davranışlarını daha fazla gösterdikleri saptanmıştır (Altıntaş, 2008).

Örsel ve arkadaşları (2011) psikiyatrik tanı almış hastalarda duygusal ihmalin oranı %81.6, fiziksel ihmalin %72.1 oranının olduğunu tespit etmiştir.

İhmal ve istismara maruz kalmış çocukların karşılaştırıldığı çalışmada, ihmale uğrayan çocukların daha içine kapanık olduğu ile birlikte ergenlik döneminde dışavurumlar ortaya çıktığı gözlemlenirken, tek başına ihmale uğrayan yani herhangi bir istismarla beraber görülmeyen ihmallerde çocuğun dışavurum davranışlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Altıntaş, 2008).

Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmali önemli bir problem olmasına rağmen gerçek rakamlar tam olarak verilememektedir. Ancak verilere göre ülkemizde % 10 ile % 53 arasında görülme sıklığı saptanmışken, dünyada %1 ile %10 arasında sıklık göstermektedir. Cinsiyete göre incelenen çalışmalarda ise erkek çocuklarında %32,5 iken, kız çocuklarında %34,6 şeklinde ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2009). Bir başka araştırmada çocukluk çağı travmalarının genel oranı %33 şeklinde kayıtlara geçmişken, fiziksel, cinsel ve duygusal olarak dağılımı ise sırasıyla %20,2 , %18,5 , %36,3 olarak tespit edilmiştir (Özçelik, 2002).

4. SALDIRGANLIK

4.1. Tanım

Saldırganlık literatürde agresyon şeklinde de geçmektedir. Saldırganlık hayatımızın bir çok anında ortaya çıkabilen ve karşılaştığımız bir olgudur. Saldırganlık belirli sınırlar içerisinde, hayatın sürdürülmesi ve itici güç olarak görülmesi gereken davranışın kaynağıdır (Sarıca, 2008). Diğer yandan da klinik durumlarla ve psikiyatrik rahatsızlıklarla beraber görülmesine rağmen genel bağlamda klinik bir tanımlaması tam ve net olarak yapılmamıştır (Stanford, 2003). Ayrıca saldırganlık davranışı insan eylemi bakımından karmaşık bir yapıya sahiptir ve değişken bir yapıya sahip olduğu için literatürde de tanımlama ve sınıflandırma noktasında zorlanıldığı görülmektedir (Gendreau ve Archer, 2005). Bacıoğlu ve Özdemir (2012) saldırganlığı hemen hemen herkesin gösterdiği güç şeklinde sınırlandırdığı bir davranış olarak açıkladığını belirtmektedir.

Literatürde yer alan ilk ve dikkat çeken tanımlama Buss (1961) tarafından; bir başka canlıya zararlı ve/veya tehlikeli uyarıcı gönderme eylemi şeklinde açıklanmıştır. Aynı zamanda bireylere zarar verici bütün fiili davranışlar olarak da tanım getirmektedir (Buss, 1983).

Budak (2005) saldırganlık olgusunu “öfke, düşmanlık, rekabet engellenme korku gibi durumlardan kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı ona engel olmayı ya da kendini korumayı hedefleyen fiziksel, sözel veya sembolik her türlü davranış” şeklinde ifade etmiştir (Budak, 2005,s.648-649).

Literatürde bulunan açıklamalarda bir başkasını örseleyen, inciten veya zarar verme ihtimali olan davranışların tümü saldırganlık kavramı içerisindedir (Freedman, Sears & Carlsmith, 1989). Öte yandan “canlı bir varlığa yöneltilmiş zarar verme amacı içeren davranışlar” şeklindeki tanımlama da yer almaktadır (Deaux, Dane & Wrightsman, 1993).

Ziyalar (1999) ‘ın 1999’da saldırganlığı bir çok yönden ele alarak yaptığı geniş çaplı tanımlama ise “Agresyon; bize göre kişi, grup veya kitlelerin daha önceden geliştirilmemiş bir ön yargı veya sürtüşme olsun olmasın düşünce, afektivite - teessürîyet, atitüd, tavır, verbal – söze veya motor – hareki veya cinsel kavram veya organları kullanarak kültür geleneksel kavramlara, mücerret fikirlere, farklı fikirlere, değer yargılarına, eşyaya, bitkilere, hayvanlara ve insanlara karşı yöneltilmiş tezyif, tahrif, tahrik ve zarar meydana getirici düşünce, niyet ve davranışlardır“ şeklindedir.

Güney (2012) literatürde yer alan birçok tanımlamayı inceleyip birleştirerek diğer bireylere zarar vermek, onları incitmek, üzme bilinciyle yapılan bütün davranışları saldırganlık olarak tanımlamaktadır.

Berkowitz (1988) ‘e göre sözel veya fiziksel bir davranışla başka bir varlığa fiziksel ya da ruhsal olarak incitme amacı güdüldüğü durumu saldırganlıktır.

Bir başka tanım ise Anderson ve Bushman (2002) tarafından daha kapsamlı şekilde yapılmıştır. Bu tanıma göre diğer bir bireye bilerek ve isteyerek zarar verme amacı güdüldükçe, hedef bireye zarar vereceğini düşünerek ve maruz kalan hedef bireyin kaçınma isteği ile tepki verdiği davranış saldırganlık olarak açıklanmaktadır.

Diğer tanımlamalarda ise saldırganlık olgusu toplum ve kültürlerin değerleri de göz önünde bulundurularak yapılan tanımlamalardır. Örneğin; Bandura (1973) saldırganlık kavramını tanımlayan kişilerin, saldırganlık diye nitelendirilen davranışın görüldüğü

toplumla aynı toplumda yaşamış olması ve aynı toplumsal değerlere sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Gökbuzoğlu (2008) ise yine saldırganlık tanımlamasında toplum değerleri ifadelerini kullanarak “toplumsal bakımdan saldırgan olarak nitelendirilen zarar verici ve yıkıcı davranışlar” olarak belirtmiştir.

Sarıca (2008) 'a göre saldırganlık, insan davranışının çocuk unsurlarından biri olmasının birçok nedenden kaynaklanıyor olabileceğini belirterek bu bakımdan farklı yer ve zamanda saldırganlığı farklı şekillerde gözlemlemek mümkündür. Bu da farklı saldırganlığın çeşitli türlerde karşımıza çıkacağını göstermektedir.

4.2. Saldırganlık Türleri

Saldırganlık bir davranış biçimi olarak bakıldığında kimi zaman da içgüdüsel olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece insanlara özgü bir davranış olmamakla beraber hayvanlarda da karşımıza çıkan saldırganlık davranışları vardır. Elbette insanlar ve hayvanların saldırganlık biçimleri arasında çeşitli farklılıklar vardır.

Saldırganlık ilk kez Rosenzweig tarafından 1941 yılında iki tür saldırganlık türü olduğunu vurgulayarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmayı saldırganlığı engellenmeye karşı olumlu veya yapıcı ile olumsuz veya yıkıcı şeklinde açıklamıştır. Olumlu veya yapıcı türü kişinin gereksinimlerini karşılama şeklinde açıklarken, olumsuz veya yıkıcı türü ise ego savunmasını amaçlayan antisosyal eylem şeklinde açıklamaktadır (Ramirez, 2003).

Buss (1961) 'un sınıflandırma konusundaki ayrımını Bacioğlu ve Özdemir (2012) de destekleyerek fiziksel veya sözlü saldırganlık, aktif veya pasif saldırganlık ve doğrudan veya dolaylı saldırganlık şeklinde üç boyutta kategorize edildiğini belirtmişlerdir. Fiziksel saldırganlık tıpkı hayvanlarda da olduğu gibi itme, vurma, ısırma gibi temasa dayalı davranış tipleridir. Sözel saldırganlık ise bireyin iletişim gücüyle gösterdiği hakaret, alay, doğru karşılanmayacak kötü sözler gibi kişiyi zedeleyecek eylemler olarak nitelendirilebilir. İkinci boyuttaki aktif veya pasif saldırganlık çeşidine bakacak olursak kişinin fiziksel veya sözlü şekilde karşısındakine kasıtlı olarak incitme aktif saldırganlık; bireyin karşısındakini incitmeksizin hedefine ulaşmasını engelleme pasif saldırganlıktır. Diğer başlıktaki saldırganlık çeşidi dolaylı ve dolaysız saldırganlık içeriğine bakıldığında ise; dolaylı saldırganlıkta başka bir kişi veya nesne üzerinden karşısındaki bireye zarar verme amacı güdülürken öfke, nefret gibi olumsuz duyguları

doğrudan aktarmadığı görülmektedir ancak dolaysız saldırganlıkta kişi sözel veya fiziksel şekilde olabilir, öfkesini, kızgınlığını doğrudan aktarım yapmaktadır (Ramirez & Andreu, 2006).

Berkowitz (1993) ise yaptığı çalışmalarda saldırganlığı sınıflandırırken fiziksel, sözel ve sözel olmayan (postural) saldırganlık şeklinde ayırmıştır. Buna göre fiziksel saldırganlık temas veya herhangi bir obje yoluyla ortaya çıkan eylemlerken postural yani sözel olmayan saldırganlık sözlü ifade kullanılmaksızın beden dili, duruşu, jest ve mimiklerle, sosyal açıdan ötekileştirme, bakışlarla tahrik etme gibi eylemlerdir. Son olarak da sözel saldırganlık ise iletişimsel yani dil yöntemiyle dedikodu, kötü söz, taklit, lakap takma gibi eylemleri içerir (Berkowitz, 1993).

Bir başka yaklaşımda ise saldırganlık düşmanca ve araçsal saldırganlık olarak iki kategoride incelenmiştir (Feshbach, 1964). Burada bir amaca ulaşmak için zarar verici davranış uygulanıyorsa araçsal saldırganlık; öfke, kızgınlık ile beraber başka bireyleri incitmek amaçlanıyorsa düşmanca saldırganlık olarak açıklanmaktadır (Aronson, Wilson, Akert, 2005). Öte yandan saldırganlığın bir başka sınıflandırmasında reaktif (tepkisel) ve proaktif olarak iki gruba ayrıldığı Dodge ve Coi tarafından yapılan çalışmalarda görülmektedir. Kişinin karşılaştığı herhangi bir tehdit edici durum karşısında kendini koruma sebebiyle gösterdiği saldırganlık aktif saldırganlık olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan herhangi bir tehdit edici durum olmaksızın başka bireyler üstünde hakimiyet kurma veya zedeleyici davranışta bulunma sebepler dolayısıyla gösterilen saldırganlık ise proaktif saldırganlıktır (Marcus & Kramer 2001; akt Çelik, 2006).

Gladue saldırganlığı 1991 yılında yaptığı çalışmada fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, dürtüsel saldırganlık ve saldırganlıktan kaçınma olarak dört gruba bölmüştür.

Ramirez ve Andreu (2006) ise sınıflandırma yaparken biyolojik, sosyal ve durumsal saldırganlık olmak üzere üç farklı yapısal durum altında incelemiştir. Çalışmaya göre fiziksel ve sözel saldırganlık biyolojik saldırganlığa, dolaysız ve eleştirel saldırganlık sosyal saldırganlığa ve yararlı ve reaktif saldırganlık ise durumsal saldırganlığa karşılık gelmektedir.

Son olarak literatürde yapılan bir başka çalışmada ise keyif ve zevk için saldırganlık, kendini savunma amacıyla saldırganlık, bir hedefe ulaşmak için araç olarak saldırganlık,

kültürel bir değer olarak saldırganlık, fiziksel ve sözel saldırganlık, etkin ve tepkisel saldırganlık şeklinde altı başlıkta incelenebileceği belirtilmektedir (Terzi, 2009).

4.3. Saldırganlığa Neden Olan Faktörler

Tuzgöl (2000) 'e göre saldırganlığa yol açan faktörlerin arasında birçok farklı görüş vardır. Bazı teorilere göre bireyin doğuştan edindiği bir içgüdü olduğu ve bu davranışı önlemenin mümkün olmadığı savunulurken, bazı teorilere göre sonradan edinilmiş çevresel faktörlerin etkili ve bunun önlenemez davranış olduğu savunulmaktadır.

Kaplan ve Aksel (2013) saldırganlığın gelişimsel evresinde bireysel, ailesel ve çevresel faktörlerin etkili olduğunu, bununla beraber bireyin bağlanma stilleri ve ebeveyn davranışlarının da saldırganlığın gelişiminde ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahip olduğunu öne sürmektedirler. Bunların dışında aile ilişkileri, kitle iletişim araçları, televizyon gibi etkenlere de dikkat çekmişlerdir.

Genel bağlamda bakıldığında saldırganlığın oluşumunda veya gelişiminde cinsiyet farklılıkları, aile, okul, medya, televizyon, bilgisayar ve video oyunları, çocuk kitapları, kültür, arkadaşlık seçimleri, kültürel ve toplumsal değerler, yetiştirilme tarzı, model aldığı kişilerin etkili olduğu görülmektedir.

Lorenz (1996) saldırganlığın temelini ve gelişimini incelerken bireyin karakteristik özellikleri, yetiştiği toplum, çevresel faktörler, içinde bulunduğu kültür gibi niteliklerinde göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Aral ve arkadaşlarına (2004) göre saldırganlığın temel sebepleri arasında en dikkat çeken ve önemli yeri olan faktör aile ile ilgili olan kısımlardır. Bireyin sosyalleşmesi ve kişiliğinin gelişmesi ailede başlamakla beraber hayat boyu devam eder. Bireyin ebeveynlerinin davranışları çocuğun gelişiminde etkilidir ki örnek verecek olursak nedeni olmadan davranış engelleme, sürekli eleştiriye maruz bırakma, cezalandırma, yetişkinin isteklerine razı gelmesini bekleme gibi ebeveyn tutumları ile birlikte sosyo-ekonomik durum, ebeveynin eğitim düzeyi ve çalışma hayatı, aile içi problemler, hastalıklar, ölümler gibi faktörler saldırgan davranışlara sebebiyet vermektedir (Aracı, 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmada çocukluk döneminde yaşanan travmalar ile yetişkinlik döneminde saldırganlık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kısımda araştırmanın modeli, evren ve örneklem (araştırma grubu) , veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır.

5. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada yetişkinlerde saldırganlık düzeyi ile çocukluk çağı travmaları arasında ilişki olup olmadığı incelenerek bununla birlikte yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim seviyesi, maddi gelirleri gibi bağımsız değişkenler bakımından da anlamlı farklılıklar olup olmadığı araştırılmış olup ilişkisel tarama modelinde bir çalışma yapılmıştır.

6. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini İstanbul'un Beylikdüzü ve İlçesinde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Beylikdüzü ilçesinde yaşayan tesadüfi olarak seçilen, araştırmanın amacı ve konusu hakkında yazılı ve sözel olarak bilgi verilerek katılmaya gönüllü 50 yetişkin birey oluşturmaktadır.

7. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcılara öncelikle çalışmanın amacını ve içeriğini anlatan Bilgilendirilmiş Onam Formu verilerek gönüllülük esasına dayalı olduğunu belirtilmiştir. Ardından katılımcıların yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, maddi geliri, kendi eğitim düzeyleri, mesleği gibi kişisel özellikleri içeren Sosyodemografik Veri Formu verildi. Daha sonra ise sırasıyla Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) verilerek süre verilmeksizin doldurmaları istendi.

7.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu formda katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilip, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca dolduracakları form ve ölçeklerde gizliliğin esas olduğu ve kişisel bilgilerin bir başkası tarafından kullanılmayacağı bilgisi de yer almaktadır. İçerik ve hangi konuda destek verdikleri bilgisi verildikten sonra ise gönüllü olduklarına dair imzalamaları istenip formun bir nüshasının kendilerinde kalacağı ve bir nüshasının da araştırmacıda kalacağı belirtilmiştir (EK-1).

7.2. Sosyodemografik Veri Formu

Sosyodemografik veri formu araştırmada kullanılan ölçekler ile birlikte katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşmak amacıyla çalışmacılar tarafından oluşturulan veri inceleme formudur. Bu formda katılan bireylerin yaş, cinsiyet, meslek, gelir durumu, eğitim düzeyi, anne-babanın evli, boşanmış ya da herhangi birinin kaybının olup olmadığı, psikiyatrik bir rahatsızlığının olup olmadığı, herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıp kullanmadığı, çocukluğunda kimin tarafından yetiştirildiği, medeni durumu gibi bilgiler yer almaktadır. Formdaki bilgilerin bir örneği EK-2 de sunulmuştur.

7.3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Bernstein tarafından 1994 yılında 20 yaş öncesinde yaşanan çocukluk çağı istismar ve ihmal yaşantılarını geriye dönük ve niceliksel bir şekilde değerlendirmeyi amaçlayan, 1-5 arası puanlanan likert tipi öz bildirim niteliğinde bir ölçektir (Bernstein ve ark, 1994). İlk olarak 70 maddeden oluşturulmuş ancak 1995 yılında 53 madde şeklinde düzenlenmişken, son hali olarak da 28 maddeden oluşan likert tipi ölçek olarak kullanılmaktadır (Şar ,2012). Şar ve arkadaşları 2012 yılında ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliğini kaydetmiştir (Şar , Öztürk, İkikardeş , 2012). Ölçek asıl halinde olduğu gibi Türkçe formunda da beşli puanlama sistemi uygulanmakta (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) zaman zaman, (4) sıklıkla, (5) çok sık şeklinde yanıtlanmaktadır. Aynı şekilde asıl formunda olduğu gibi ölçeğin fiziksel istismar (madde 9,11,12,15,17), cinsel istismar (madde 20,21,23,24,27), duygusal istismar (madde 3,8,14,18,25), fiziksel ihmal (madde 1,4,6,2,26) ve duygusal ihmal (madde 5,7,13,19,28) şeklinde beş faktörden oluşan alt grubu bulunmaktadır (Aydemir ve

Köroğlu, 2012). Ölçeğin alt grup puanları 5-25, toplam puan 25-125 arasındadır. Cinsel ve fiziksel istismar için 6 puan ve üstü, fiziksel ihmal ve duygusal istismar için 8 puan ve üstü, duygusal ihmal için 13 puan ve üstü, toplam puan olarak da 35 puan ve üstü anlamlı kabul edilmektedir (Aydemir Ö., Köroğlu E. 2012). Öte yandan Şar ve arkadaşlarının (2012) yaptığı çalışmadan belirttiği gibi puanlar hesaplanırken olumlu beyanlardan (madde 2,5,7,13,19,26,28) çıkan puanlar ters hesaplanmaktadır. Ancak olumlu beyan olsa da minimizasyonla alakalı maddeler sadece travmanın inkarını ölçtüğü için (madde 10, 16, ve 22) puanları ters çevrilerek hesaplanmasına gerek olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca minimizasyon puanını değerlendirmek için üç maddenin yalnızca en yüksek (5 puan) yanıtları hesaplanarak hepsi 1 puan şeklinde sayılarak bu puanların toplanması ile 0 ile 3 puan arasında bir minimizasyon ortaya çıkmaktadır. Beş alt ölçek puan toplamı ise ölçeğin toplam puanını vermektedir. Ölçekte bu 3 madde travma inkarını ifade ettiğinden boyut olarak değerlendirilmemekte ve 3 maddenin puanı ölçeğin toplam puanına eklenmemektedir.

Cronbach alfa, yüksek iç tutarlılık olacak şekilde 0.79-0.94 arası değişiklik göstermektedir (Bernstein ve ark.,1994; Lundgrenve ark., 2002). Bunun yanı sıra ölçeğin 53 maddelik biçimi ile 28 maddelik biçimi arasında bulguların karşılaştırılabilirlik niteliği olduğu yüksek korelasyonlarla kaydedilmiştir (Demirkapı, E. 2013).

Şar ve arkadaşlarının (2012) yaptığı güvenilirlik ve geçerlik çalışmasında katılımcılar tarafından iki hafta ara ile yapılan test-tekrar testinde ölçeğin toplam puanının korelasyon katsayısı 0.90 ($p < 0.001$, $N=48$) şeklinde bulunmuşken; alt puanlar için korelasyon katsayıları sırasıyla şu şekilde saptanmıştır: Duygusal istismar ($r=0.90$ $p=0.001$), duygusal ihmal ($r=0.85$ $p<0.001$), fiziksel istismar ($r=0.90$ $p<0.001$), cinsel istismar ($r=0.73$ $p<0.001$), fiziksel ihmal ($r=0.77$ $p<0.001$), minimizasyon ($r=0.71$ $p<0.001$) (EK-3). Bu çalışmada ölçeğin geneli için Cronbach Alpha katsayısı 0,91; alt boyutların alpha katsayıları 0,68 – 0,88 – 0,83 – 0,90 – 0,91 olarak hesaplanmıştır (EK-3).

7.4. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

Arnould H. Buss ve Mark Peryy tarafından 1992 yılında Buss – Durkee Düşmanlık Envanteri'nden (BDDE) (1957) uyarlanarak geliştirilen bireyin saldırganlık düzeyini değerlendiren, 34 maddeden oluşan beş alt ölçeği olan likert tipi ölçektir (Çelik & Otrar, 2009). Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) 'nin Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Can ve arkadaşları tarafından (2002) yılında yapılmıştır. Türkçe uyarlamasında da fiziksel saldırganlık (madde 8,10, 11, 17, 23, 24, 25, 27), sözel saldırganlık (madde 1, 4, 6, 20, 26), öfke (madde 3, 7, 12, 16, 19, 22, 29,32) , düşmanlık (madde 2, 5, 9, 21, 28, 31, 33), dolaylı saldırganlık (madde 13, 14, 15, 18, 30,34) olmak üzere beş alt ölçekten ve 34 maddeden oluşmaktadır (Can , 2002). Ölçekte yer alan cevaplar “5=karakterime tamamen uygun”, “4=karakterime çok uygun”, “3=karakterime biraz uygun”, “2=karakterime çok az uygun”, “1=karakterime hiç uygun değil” şeklinde beşli likert tipidir. Ölçekte alt ölçeklere ve toplam puana bakılarak değerlendirme yapılır. Ölçeğin alabileceği en düşük puan (kesme puanı) 34 iken en yüksek puan 170 olarak belirtilmektedir. Ayrıca toplam puanı yüksek olan bireyin alt ölçeklerinin incelenmesi gerektiği de belirtilerek; ölçekten alınan değerlerin 58 ve aşağısı düşük, 59 ve 110 arası normal, 111 ve üzeri yüksek saldırganlık seviyesi olarak belirlendiği kaydedilmiştir (Can, 2002; Buss, Warren, 2000).

Can ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan iç tutarlılık çalışmasında Cronbach alfa katsayısı ilk testte toplam ($r=0.913$), yeniden tekrar test için ($r=0.915$) ; alt ölçekler için ise fiziksel saldırganlık ($r=0.832-0.854$), sözel saldırganlık ($r=0.599-0.593$), öfke ($r=0.728-0.740$), düşmanlık ($r=0.740-0.757$), dolaylı saldırganlık ($r=0.539-0.361$), tüm alt ölçekler ve toplam puan da “ $p<0.001$ ” olarak hesaplanmış ve ölçeğin iç tutarlılığı ve güvenilirliği, “yüksek derecede güvenilir” ve “çok ileri düzeyde anlamlı” bulunmuştur. Saldırganlık Ölçeği 34 maddesinin r değerleri 0.482-0.760 arasında olup “oldukça güvenilir”; $p=0.000$ “ileri düzeyde anlamlı” olarak kaydedilmiştir (Can, 2002) (EK-4). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,92; alt boyutların alpha katsayıları 0,60 – 0,63 – 0,64 – 0,90 – 0,66 olarak hesaplanmıştır.

8. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics Version 15 (SPSS 15.0) programı kullanılarak dikkatli bir şekilde girilmiştir. programı kullanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri frekans ve yüzde analizi olarak sunulmuştur. Ölçek puanlarının normallik sınamasında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011:40). Normallik sınamasında ölçek ve alt ölçek puanları normal dağılım göstermediğinden puanların cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim düzeyi, anne-baba birliktelik durumu değişkenlerine göre karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi; meslek ve gelir düzeyi değişkenlerine göre karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Ölçekler arası ilişki analizi için Spearman Rho korelasyon testi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada daha önce ve şuan bir psikiyatrik tedavi gören ve psikiyatrik ilaç kullanan katılımcılar ve verilen ölçek ve formları eksik dolduran katılımcılar araştırma dışında bırakılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	26	52,0
	Erkek	24	48,0
Medeni durum	Bekar	20	40,0
	Evli	30	60,0
Yaş grupları	30 yaş ve altı	17	34,0
	30 yaş üzeri	33	66,0
Öğrenim düzeyi	Lise	20	40,0
	Üniversite	30	60,0
Meslek	Memur	24	48,0
	İşçi	13	26,0
	Serbest meslek	13	26,0
Aylık geliri	2000TL'den az	14	28,0
	2000-2500TL	16	32,0
	2500TL ve üzeri	20	40,0
Anne-baba birliktelik durumu	Evli/birlikte	38	76,0
	Anne veya baba vefat	12	24,0
Çocukluğunda kim tarafından yetiştirildi?	Anne-baba	50	100,0

Katılımcıların %52'si kadın, %48'si erkektir. Katılımcıların %40'ı bekar, %60'ı evli; %34'ü 30 yaş ve altı, %66'sı 30 yaş üzerindedir. Katılımcıların %40'ı lise, %60'ı

üniversite düzeyinde öğrenim görmüş; %48'i memur, %26'sı işçi, %26'sı serbest meslek sahibidir. Katılımcıların %28'inin aylık geliri 2000TL'den az, %32'sinin 2000-2500TL, %40'ının 2500TL ve üzerindedir. Katılımcıların %76'sının anne-babası evli/birlikte, %24'ünün anne veya babası vefat etmiştir ve katılımcıların tamamı (%100) çocukluğunda anne-babası tarafından yetiştirilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklere Ait Betimsel İstatistikler

Ölçekler	N	Min.	Maks.	\bar{X}	SS
Sözel saldırganlık	50	7,00	21,00	12,92	3,51
Düşmanlık	50	8,00	29,00	16,62	5,11
Öfke	50	12,00	33,00	20,12	5,48
Fiziksel saldırganlık	50	8,00	36,00	15,54	7,15
Dolaylı saldırganlık	50	6,00	22,00	11,54	3,95
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	50	48,00	128,00	76,74	21,58
Fiziksel ihmal	50	5,00	15,00	7,40	2,83
Duygusal ihmal	50	5,00	24,00	10,12	4,09
Fiziksel istismar	50	5,00	19,00	6,06	2,90
Duygusal istismar	50	5,00	23,00	6,76	3,43
Cinsel istismar	50	5,00	17,00	5,60	1,90
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	50	25,00	81,00	35,94	12,01

Saldırganlık Ölçeği toplam puanı $76,74 \pm 21,58$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen toplam puana göre katılımcıların saldırganlığı "normal" düzeydedir (34-58: düşük, 59-110: normal, 111 ve üzeri yüksek saldırganlık) (Tablo 2).

Çocukluk Çağı Travma Ölçeği toplam puanı $35,94 \pm 12,01$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen toplam puana göre katılımcıların çocukluk çağı travmaları anlamlı düzeyde

yüksektir (Tablo 2). Alt boyut puanları incelendiğinde yalnızca fiziksel istismar ($6,06 \pm 2,90$) puanlarının önemli düzeyde yüksek (>6) olduğu tespit edilmiştir.

9. Saldırganlık ile Sosyodemografik Özelliklerin Karşılaştırılması

Tablo 3. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Z	p
Sözel saldırganlık	Kadın	26	12,42	3,60	-1,16	0,246
	Erkek	24	13,46	3,40		
Düşmanlık	Kadın	26	15,88	4,61	-0,92	0,360
	Erkek	24	17,42	5,59		
Öfke	Kadın	26	19,35	5,38	-1,21	0,227
	Erkek	24	20,96	5,58		
Fiziksel saldırganlık	Kadın	26	14,85	6,37	-0,54	0,592
	Erkek	24	16,29	7,99		
Dolaylı saldırganlık	Kadın	26	11,04	3,67	-0,69	0,488
	Erkek	24	12,08	4,24		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	Kadın	26	73,54	20,16	-1,07	0,285
	Erkek	24	80,21	22,93		

Saldırganlık ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$) (Tablo 3).

Tablo 4. Saldırıcılık Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Medeni		\bar{X}	SS	Z	p
	Durum	N				
Sözel saldırıcılık	Bekar	20	14,15	3,63	-2,06	0,040
	Evli	30	12,10	3,23		
Düşmanlık	Bekar	20	17,70	5,21	-1,27	0,204
	Evli	30	15,90	4,99		
Öfke	Bekar	20	21,95	6,30	-1,61	0,108
	Evli	30	18,90	4,57		
Fiziksel saldırıcılık	Bekar	20	18,30	9,11	-1,45	0,147
	Evli	30	13,70	4,82		
Dolaylı saldırıcılık	Bekar	20	13,30	4,29	-2,79	0,005
	Evli	30	10,37	3,27		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	Bekar	20	85,40	25,41	-2,00	0,045
	Evli	30	70,97	16,65		

Sözel saldırıcılık alt boyut puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,06$; $p<0,05$). Bekar katılımcıların sözel saldırıcılık alt boyut puanları ($14,15\pm3,63$), evli katılımcıların puanlarında ($12,10\pm3,23$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 4).

Düşmanlık, öfke ve fiziksel saldırıcılık alt boyut puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 4).

Dolaylı saldırıcılık alt boyut puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,79$; $p<0,05$). Bekar katılımcıların dolaylı saldırıcılık alt boyut puanları ($13,30\pm4,29$), evli katılımcıların puanlarında ($10,37\pm3,27$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 4).

Saldırıcılık ölçeği toplam puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,00$; $p<0,05$). Bekar katılımcıların saldırıcılık ölçeği toplam

puanları (85,40±25,41), evli katılımcıların puanlarında (70,97±16,65) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 4).

Tablo 5. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	\bar{X}	SS	Z	p
Sözel saldırganlık	30 yaş ve altı	17	14,1 2	3,71	-1,73	0,084
	30 yaş üzeri	33	12,3 0	3,29		
Düşmanlık	30 yaş ve altı	17	17,6 5	4,14	-1,14	0,254
	30 yaş üzeri	33	16,0 9	5,52		
Öfke	30 yaş ve altı	17	22,5 3	6,09	-2,01	0,044
	30 yaş üzeri	33	18,8 8	4,77		
Fiziksel saldırganlık	30 yaş ve altı	17	20,1 2	8,62	-2,94	0,003
	30 yaş üzeri	33	13,1 8	4,93		
Dolaylı saldırganlık	30 yaş ve altı	17	13,5 3	4,09	-2,83	0,005
	30 yaş üzeri	33	10,5 2	3,51		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	30 yaş ve altı	17	87,9 4	23,4 5	-2,72	0,006
	30 yaş üzeri	33	70,9 7	18,3 5		

Sözel saldırganlık ve düşmanlık alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 5).

Öfke alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi ($Z=-2,01$; $p<0,05$). 30 yaş ve altı katılımcıların öfke alt boyut puanları ($22,53\pm6,09$), 30 yaş üzeri katılımcıların puanlarında ($18,88\pm4,77$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 5).

Fiziksel saldırganlık alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,94$; $p<0,05$). 30 yaş ve altı katılımcıların fiziksel saldırganlık alt boyut puanları ($20,12\pm8,62$), 30 yaş üzeri katılımcıların puanlarında ($13,18\pm4,93$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 5).

Dolaylı saldırganlık alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,83$; $p<0,05$). 30 yaş ve altı katılımcıların dolaylı saldırganlık alt boyut puanları ($13,53\pm4,09$), 30 yaş üzeri katılımcıların puanlarında ($10,52\pm3,51$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 5).

Saldırganlık ölçeği toplam puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,72$; $p<0,05$). 30 yaş ve altı katılımcıların saldırganlık ölçeği toplam puanları ($87,94\pm23,45$), 30 yaş üzeri katılımcıların puanlarında ($70,97\pm18,35$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 5).

Tablo 6. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Öğrenim		\bar{X}	SS	Z	p
	Düzeıı	N				
Sözel saldırganlık	Lise	20	11,20	2,63	-2,76	0,006
	Üniversite	30	14,07	3,59		
Düşmanlık	Lise	20	16,25	5,19	-0,26	0,796
	Üniversite	30	16,87	5,12		
Öfke	Lise	20	18,65	4,63	-1,51	0,131
	Üniversite	30	21,10	5,85		
Fiziksel saldırganlık	Lise	20	14,15	5,57	-0,79	0,427
	Üniversite	30	16,47	7,99		
Dolaylı saldırganlık	Lise	20	10,25	4,20	-2,59	0,010
	Üniversite	30	12,40	3,59		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	Lise	20	70,50	18,91	-1,45	0,148
	Üniversite	30	80,90	22,53		

Sözel saldırganlık alt boyut puanlarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,76$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören katılımcıların sözel saldırganlık alt boyut puanları ($14,07\pm3,59$), lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların puanlarında ($11,20\pm2,63$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 6).

Dolaylı saldırganlık alt boyut puanlarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,59$; $p<0,05$). Üniversite düzeyinde öğrenim gören katılımcıların dolaylı saldırganlık alt boyut puanları ($12,40\pm3,59$), lise düzeyinde öğrenim gören katılımcıların puanlarında ($10,25\pm4,20$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 6).

Düşmanlık, öfke ve fiziksel saldırganlık alt boyut ve saldırganlık ölçeği toplam puanlarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 6).

Tablo 7. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Mesleğe Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Meslek	N	\bar{X}	SS	X^2	p
Sözel saldırganlık	Memur	24	13,33	2,62	2,04	0,360
	İşçi	13	12,00	3,56		
	Serbest meslek	13	13,08	4,82		
Düşmanlık	Memur	24	16,08	4,54	1,72	0,424
	İşçi	13	16,08	6,13		
	Serbest meslek	13	18,15	5,10		
Öfke	Memur	24	20,17	5,54	0,40	0,820
	İşçi	13	19,23	4,71		
	Serbest meslek	13	20,92	6,33		
Fiziksel saldırganlık	Memur	24	14,71	5,15	2,28	0,319
	İşçi	13	13,77	6,48		
	Serbest meslek	13	18,85	9,97		
Dolaylı saldırganlık	Memur	24	11,67	3,45	1,69	0,431
	İşçi	13	11,00	4,90		
	Serbest meslek	13	11,85	4,06		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	Memur	24	75,96	18,08	1,16	0,560
	İşçi	13	72,08	22,17		
	Serbest meslek	13	82,85	26,79		

Saldırganlık ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının mesleğe göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 7).

Tablo 8. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Aylık Gelire Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Aylık Gelir	N	\bar{X}	SS	X^2	p
Sözel saldırganlık	2000TL altı	14	12,57	3,88	0,58	0,750
	2000-2500TL	16	13,00	2,50		
	2500TL ve üzeri	20	13,10	4,05		
Düşmanlık	2000TL altı	14	15,79	4,44	0,17	0,920
	2000-2500TL	16	16,63	4,80		
	2500TL ve üzeri	20	17,20	5,89		
Öfke	2000TL altı	14	20,00	6,43	1,15	0,562
	2000-2500TL	16	19,06	4,14		
	2500TL ve üzeri	20	21,05	5,81		
Fiziksel saldırganlık	2000TL altı	14	16,86	7,45	0,68	0,712
	2000-2500TL	16	14,75	5,94		
	2500TL ve üzeri	20	15,25	8,01		
Dolaylı saldırganlık	2000TL altı	14	11,43	4,64	0,29	0,865
	2000-2500TL	16	11,75	4,61		
	2500TL ve üzeri	20	11,45	2,95		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	2000TL altı	14	76,64	23,56	0,17	0,917
	2000-2500TL	16	75,19	20,00		
	2500TL ve üzeri	20	78,05	22,39		

Saldırganlık ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının aylık gelire göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 8).

Tablo 9. Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Anne-Baba	N	\bar{X}	SS	Z	p
Sözel saldırganlık	Birlikte	38	13,26	3,78	-1,05	0,294
	Anne veya baba vefat	12	11,83	2,29		
Düşmanlık	Birlikte	38	17,05	5,41	-0,76	0,445
	Anne veya baba vefat	12	15,25	3,89		
Öfke	Birlikte	38	20,92	5,75	-1,44	0,151
	Anne veya baba vefat	12	17,58	3,63		
Fiziksel saldırganlık	Birlikte	38	16,63	7,67	-1,91	0,056
	Anne veya baba vefat	12	12,08	3,60		
Dolaylı saldırganlık	Birlikte	38	11,89	4,25	-0,88	0,378
	Anne veya baba vefat	12	10,42	2,61		
SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	Birlikte	38	79,76	23,41	-1,39	0,166
	Anne veya baba vefat	12	67,17	9,94		

Saldırganlık ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının anne-baba birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 9).

10. Çocukluk Çağı Travmaları ile Sosyodemografik Özelliklerin Karşılaştırılması

Tablo 10. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Z	p
Fiziksel ihmal	Kadın	26	6,35	1,92	-2,75	0,006
	Erkek	24	8,54	3,23		
Duygusal ihmal	Kadın	26	9,54	4,51	-1,42	0,154
	Erkek	24	10,75	3,57		
Fiziksel istismar	Kadın	26	5,69	1,81	-0,26	0,792
	Erkek	24	6,46	3,75		
Duygusal istismar	Kadın	26	6,23	3,51	-1,81	0,070
	Erkek	24	7,33	3,32		
Cinsel istismar	Kadın	26	5,62	1,24	-1,27	0,206
	Erkek	24	5,58	2,45		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	Kadın	26	33,42	10,97	-2,07	0,038
	Erkek	24	38,67	12,71		

Fiziksel ihmal alt boyut puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,75$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların fiziksel ihmal alt boyut puanları ($8,54\pm 3,23$), kadın katılımcıların puanlarından ($6,35\pm 1,92$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10)

Duygusal ihmal, fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar alt boyut puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 10).

Çocukluk Çağı Travma ölçeği toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,07$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların çocukluk çağı travma ölçeği toplam puanları ($38,67\pm 12,71$), kadın katılımcıların puanlarından ($33,42\pm 10,97$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 10).

Tablo 11. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Medeni Durum		\bar{X}	SS	Z	p
	Bekar	Evli				
Fiziksel ihmal	Bekar	20	7,60	3,30	-0,48	0,634
	Evli	30	7,27	2,52		
Duygusal ihmal	Bekar	20	10,05	4,78	-0,61	0,544
	Evli	30	10,17	3,64		
Fiziksel istismar	Bekar	20	6,30	3,57	-0,50	0,620
	Evli	30	5,90	2,41		
Duygusal istismar	Bekar	20	7,75	4,60	-1,61	0,107
	Evli	30	6,10	2,22		
Cinsel istismar	Bekar	20	5,75	1,33	-2,06	0,040
	Evli	30	5,50	2,21		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	Bekar	20	37,45	14,41	-0,42	0,677
	Evli	30	34,93	10,25		

Fiziksel ihmal, duygusal ihmal, fiziksel istismar, duygusal istismar alt boyut ve çocukluk çağı travma ölçeği toplam puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 11).

Cinsel istismar alt boyut puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($Z=-2,06$; $p<0,05$). Bekar katılımcıların cinsel istismar alt boyut puanları ($5,75\pm 1,33$), evli katılımcıların puanlarından ($5,50\pm 2,21$) anlamlı düzeyde daha yüksektir (Tablo 11).

Tablo 12. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	\bar{X}	SS	Z	p
Fiziksel ihmal	30 yaş ve altı	17	6,47	2,12	-1,77	0,076
	30 yaş üzeri	33	7,88	3,05		
Duygusal ihmal	30 yaş ve altı	17	10,18	5,38	-0,90	0,371
	30 yaş üzeri	33	10,09	3,34		
Fiziksel istismar	30 yaş ve altı	17	6,65	3,82	-0,59	0,558
	30 yaş üzeri	33	5,76	2,31		
Duygusal istismar	30 yaş ve altı	17	7,59	4,96	-0,20	0,843
	30 yaş üzeri	33	6,33	2,27		
Cinsel istismar	30 yaş ve altı	17	5,59	1,18	-1,09	0,278
	30 yaş üzeri	33	5,61	2,19		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	30 yaş ve altı	17	36,47	15,69	-1,00	0,319
	30 yaş üzeri	33	35,67	9,88		

Çocukluk çağı travma ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$) (Tablo 12).

Tablo 13. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Öğrenim Düzeyi	N	\bar{X}	SS	Z	p
Fiziksel ihmal	Lise	20	7,25	2,20	-0,57	0,570
	Üniversite	30	7,50	3,21		
Duygusal ihmal	Lise	20	9,95	2,87	-0,40	0,691
	Üniversite	30	10,23	4,78		
Fiziksel istismar	Lise	20	6,20	2,86	-1,23	0,218
	Üniversite	30	5,97	2,98		
Duygusal istismar	Lise	20	6,10	2,31	-1,16	0,248
	Üniversite	30	7,20	3,99		
Cinsel istismar	Lise	20	5,70	2,70	-1,28	0,202
	Üniversite	30	5,53	1,14		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	Lise	20	35,20	10,80	-0,11	0,913
	Üniversite	30	36,43	12,91		

Çocukluk çağı travma ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>0,05$) (Tablo 13).

Tablo 14. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Mesleğe Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Meslek	N	\bar{X}	SS	X^2	p
Fiziksel ihmal	Memur	24	7,21	2,87	5,30	0,071
	İşçi	13	8,92	3,30		
	Serbest meslek	13	6,23	1,36		
Duygusal ihmal	Memur	24	9,71	4,12	1,18	0,554
	İşçi	13	9,77	2,71		
	Serbest meslek	13	11,23	5,15		
Fiziksel istismar	Memur	24	5,50	1,79	4,22	0,121
	İşçi	13	6,38	3,48		
	Serbest meslek	13	6,77	3,85		
Duygusal istismar	Memur	24	6,96	3,79	0,45	0,799
	İşçi	13	6,38	2,69		
	Serbest meslek	13	6,77	3,61		
Cinsel istismar	Memur	24	5,54	1,25	0,17	0,918
	İşçi	13	6,00	3,32		
	Serbest meslek	13	5,31	0,63		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	Memur	24	34,92	11,43	0,53	0,766
	İşçi	13	37,46	13,21		
	Serbest meslek	13	36,31	12,62		

Çocukluk çağı travma ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının mesleğe göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 14).

Tablo 15. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Aylık Gelire Göre Karşılaştırılmasına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Aylık Gelir	N	\bar{X}	SS	X^2	p
Fiziksel ihmal	2000TL altı	14	7,64	2,37	1,28	0,528
	2000-2500TL	16	7,63	3,67		
	2500TL ve üzeri	20	7,05	2,44		
Duygusal ihmal	2000TL altı	14	10,50	4,74	0,73	0,694
	2000-2500TL	16	9,13	2,94		
	2500TL ve üzeri	20	10,65	4,44		
Fiziksel istismar	2000TL altı	14	6,36	2,44	3,43	0,180
	2000-2500TL	16	5,75	3,00		
	2500TL ve üzeri	20	6,10	3,23		
Duygusal istismar	2000TL altı	14	6,86	4,70	0,98	0,611
	2000-2500TL	16	6,94	2,79		
	2500TL ve üzeri	20	6,55	3,00		
Cinsel istismar	2000TL altı	14	5,29	0,83	1,62	0,445
	2000-2500TL	16	6,06	2,98		
	2500TL ve üzeri	20	5,45	1,23		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	2000TL altı	14	36,64	13,60	0,29	0,864
	2000-2500TL	16	35,50	12,77		
	2500TL ve üzeri	20	35,80	10,77		

Çocukluk çağı travma ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının aylık gelire göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 15).

Tablo 16. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Puanlarının Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Anne-Baba	N	\bar{X}	SS	Z	p
Fiziksel ihmal	Birlikte	38	7,03	2,50	-1,34	0,181
	Anne veya baba vefat	12	8,58	3,55		
Duygusal ihmal	Birlikte	38	10,21	4,41	-0,14	0,891
	Anne veya baba vefat	12	9,83	3,01		
Fiziksel istismar	Birlikte	38	6,39	3,27	-1,95	0,051
	Anne veya baba vefat	12	5,00	0,00		
Duygusal istismar	Birlikte	38	6,95	3,79	-0,40	0,688
	Anne veya baba vefat	12	6,17	1,90		
Cinsel istismar	Birlikte	38	5,79	2,15	-1,95	0,051
	Anne veya baba vefat	12	5,00	0,00		
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	Birlikte	38	36,37	13,30	-0,25	0,802
	Anne veya baba vefat	12	34,58	6,69		

Çocukluk çağı travma ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının anne-baba birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 16).

Tablo 17. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1-Sözel saldırganlık	0,44**	0,53*	0,63**	0,53**	0,71**	0,02	0,06	0,23	0,51**	0,48**	0,21
2-Düşmanlık	1	0,71*	0,62**	0,58**	0,83**	0,14	0,24	0,33*	0,53**	0,44**	0,38**
3-Öfke	1	0,67**	0,69**	0,87**	0,06	0,18	0,21	0,41**	0,38**	0,25*	
4-Fiziksel saldırganlık	1	0,60**	0,86**	0,02	0,09	0,26*	0,42**	0,43**	0,16		
5-Dolaylı saldırganlık	1	0,79**	0,01	0,02	0,08	0,35*	0,32*	0,07			
6-SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ TOPLAM	1	0,04	0,11	0,26*	0,49**	0,47**	0,24*				
7-Fiziksel ihmal	1	0,63**	0,28*	0,30*	0,03	0,75**					
8-Duygusal ihmal	1	0,50**	0,37**	0,05	0,90**						
9-Fiziksel istismar	1	0,38**	0,20	0,55**							
10-Duygusal istismar	1	0,43**	0,61**								
11-Cinsel istismar	1	0,24*									
12-ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA ÖLÇEĞİ TOPLAM	1										

* p<0,05 **p<0,01

11. Çocukluk Çağı Travmaları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

Sözel saldırganlık puanları ile duygusal istismar ($r=0,51$; $p<0,01$) ve cinsel istismar ($r=0,48$; $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çocukluk çağında duygusal ve cinsel istismara uğrayan bireylerin sözel saldırganlığı yüksektir (Tablo 17).

Düşmanlık puanları ile fiziksel istismar ($r=0,33$; $p<0,05$), duygusal istismar ($r=0,53$; $p<0,01$), cinsel istismar ($r=0,44$; $p<0,01$) ve çocukluk çağı travma ölçeği toplam puanları ($r=0,38$; $p<0,01$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çocukluk çağında fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrayan veya çocukluk çağı travma ölçek puanı yüksek olan bireylerin düşmanlık puanları da yüksektir (Tablo 17).

Öfke puanları ile duygusal istismar ($r=0,41$; $p<0,01$), cinsel istismar ($r=0,38$; $p<0,01$) ve çocukluk çağı travma ölçeği toplam puanları ($r=0,25$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki saptanmıştır. Çocukluk çağında duygusal ve cinsel istismara uğrayan veya çocukluk çağı travma ölçek puanı yüksek olan bireylerin öfke puanları da yüksektir (Tablo 17).

Fiziksel saldırganlık puanları ile fiziksel istismar ($r=0,26$; $p<0,05$), duygusal istismar ($r=0,42$; $p<0,01$) ve cinsel istismar ($r=0,43$; $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çocukluk çağında fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrayan bireylerin fiziksel saldırganlık puanları da yüksektir (Tablo 17).

Dolaylı saldırganlık puanları ile duygusal istismar ($r=0,35$; $p<0,05$) ve cinsel istismar ($r=0,32$; $p<0,01$) puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Çocukluk çağında duygusal ve cinsel istismara uğrayan bireylerin dolaylı saldırganlığı yüksektir (Tablo 17).

Genel olarak saldırganlık puanları ile fiziksel istismar ($r=0,26$; $p<0,05$), duygusal istismar ($r=0,49$; $p<0,01$), cinsel istismar ($r=0,47$; $p<0,01$) ve çocukluk çağı travma ölçeği toplam puanları ($r=0,24$; $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki saptanmıştır. Çocukluk çağında fiziksel, duygusal ve cinsel istismara uğrayan veya çocukluk çağı travma ölçek puanı yüksek olan bireylerin genel olarak saldırganlık puanları da yüksektir (Tablo 17).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelemiştir. Araştırma yapılırken birçok değişken de göz önünde bulundurularak sosyodemografik özellikler de araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmada çocukluk çağı travması olan bireylerin saldırganlık düzeylerinin de yüksek olduğu ve saldırganlık düzeyi yüksek olan bireylerde çocukluk çağı travmalarının olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bu bölümünde ise elde edilen veriler ve bulgular literatür kapsamında değerlendirilmektedir.

Yapılan çalışmada katılımcıların 26'sı kadın 24'ü erkek; 20'si bekar, 30'u evli; 20'si lise mezunu, 30'u üniversite mezunu; 24'ü memur, 13'ü işçi, 13'ü serbest meslek sahibi; 38'inin anne ve babası birlikte, 12'sinin anne ya da babasından biri vefat etmiştir. Ayrıca çocukluk çağında 50 katılımcının hepsi de anne ve babası tarafından bakım gördüğü belirlenmiştir. Tüm sosyodemografik özelliklere bakıldığında saldırganlık ve çocukluk çağı travmaları açısından değişkenlik gösterdiği ve anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmüştür.

Saldırganlık açısından sosyodemografik özellikler karşılaştırıldığında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiş ve bu yüzden de saldırganlığın cinsiyet açısından bir değişkenliği saptanmamıştır (Tablo 3). Literatürdeki diğer çalışmalar incelendiğinde de destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir (Öztürk, 1990; Hatunoğlu, 1994; Karataş, 2005; Ağlamaz, 2006). Akpınar (2010) saldırganlık davranışının öfke boyutundaki çalışmasında cinsiyetler ile saldırganlık davranışı arasından bir ilişki bulunmadığını belirtmiştir. Bir başka araştırmada öfke ve alt boyutlarıyla ilgili saldırganlık davranışının incelendiği çalışmada cinsiyet değişkeninin saldırgan tutumla arasında herhangi bir anlamlı fark saptanmadığı görülmüştür (Çalikoğlu, 2009). Atay (2015) tıp fakültesi öğrencileri ile yaptığı akademik başarı ve saldırganlık olgularını hedefleyen çalışmasında cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı ilişki kaydetmemiştir. Nock, Prinstein ve Sterva (2009), saldırganlık üzerine yaptıkları çalışmada cinsiyet farkı olmadığını belirtmişlerdir. Yine Çelik (2006) tarafından yapılan bir başka çalışmada üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık puanlarının cinsiyete göre anlamlı

farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Kahraman (2015) ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile ilgili yaptığı çalışmada cinsiyetler ve toplam saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ancak alt ölçeklerinden saldırganlık alt ölçeklerine göre erkeklerin kızlara oranla fiziksel saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğu, kızların ise erkeklere oranla düşmanlık eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan birçok araştırmada ise saldırganlık düzeyinin kadın ve erkek rolleri arasında anlamlı değişkenliklerinin olduğu belirtilmektedir. Scharf (2000), saldırganlığın cinsiyete göre farklılıkları saptamayı hedeflediği araştırmasında sözel saldırganlığın cinsiyete göre bir farklılık göstermediği, fiziksel saldırganlığın ise erkeklerde daha çok görüldüğünü kaydetmiştir. Gönültaş (2013) ergenlerle yaptığı öfke ve saldırganlık ile ilgili çalışmasında 723 öğrenciden elde ettiği sonuçlarda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık çıktığı ve erkeklerin daha saldırgan davranış gösterdiği belirtilmektedir. Öte yandan Tok (2001) üniversite öğrencileri ile yaptığı saldırganlık düzeyleri çalışmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha anlamlı şekilde saldırganlık düzeyleri olduğunu tespit etmiştir. Bunlarla birlikte bazı araştırmalarda belirtildiği gibi anlamlı farklılık görülürken, bazı çalışmalarda erkeklerin saldırganlık düzeyi yüksek çıkarken bazı çalışmalarda kadınların saldırganlık düzeyi daha anlamlı seviyede yüksek çıkmıştır. Bunlar da cinsiyet değişkeni konusunda farklılıklar ortaya çıktığını göstermektedir. Literatürde saldırganlık ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olması konusunda farklı sonuçlar olmasıyla birlikte burada örneklemin de etkili olduğu düşünülebilir yani katılımcıların farklı yaş gruplarından cinsiyetler olması sonuçlarda etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple araştırmada elde edilen veriler bir yandan desteklenirken diğer yandan desteklemeyen çalışmalar bulunmaktadır.

Bu çalışmada saldırganlık düzeyleri ile sosyodemografik özellikler açısından anlamlı farklılık olmayan diğer olgular meslek, aylık gelir, anne-baba birliktelik veya vefat durumları değişkenleridir. Bunlara baktığımızda saldırganlık düzeyi ile meslek seçimi (memur, işçi, serbest meslek) değişkenlik göstermediği saptanmıştır (Tablo 7). Aylık gelirleri noktasında da saldırganlık düzeyi ile ilgili bir değişkenlik olmadığı görülmektedir (Tablo 8). Bireyin anne babasının birlikte olması veya anne- babasından birinin vefat etmesi durumunda da saldırganlık düzeylerinde değişkenlik tespit edilmemiştir (Tablo 9). Meşiç (2000) anne ve babasıyla yaşayan ve anne babası

olmayan çocukları karşılaştırarak saldırganlığı da incelediği çalışmasında iki grup arasında anlamlı bir farklılık tespit edememiştir. Meşic (2000) 'in çalışması bu çalışmada çıkan verileri bu şekilde deştelemektedir. Öte yandan, Özmen (1989) anne veya baba vefat durumu değişkeni ile ilgili yaptığı saldırganlık düzeyi çalışmasında annesi olan çocukların annesi olmayan çocuklara oranla daha fazla saldırgan davranış gösterdiklerini belirtmiştir ancak bu çalışmada 12 tane anne veya baba vefatı olan katılımcı bunu destekler yönde yanıtlat vermemişlerdir. Böylelikle literatürdeki çalışmalar anne baba yoksunluğu değişkeninin farklılığını kısmen desteklerken kısmen desteklemez niteliktedir. Yapılan diğer çalışmalarda ise saldırganlık düzeyleri ile belirtilen meslek seçimi ve aylık gelir olgularına çok fazla değinilmediği ve net bilgiler olmadığı görölmektedir.

Katılımcıların medeni durum değişkeniyle saldırganlık düzeyleri ve alt boyutları karşılaştırıldığında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır (Tablo 4) . Evli olmayan katılımcıların toplam saldırganlık düzeyleri evli katılımcılara oranla daha yüksek çıktığı görölmüştür. Bir diğer yandan da sözel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık düzeyleri yüksek olanların yine evli olmayan katılımcılar olduğu belirlenmiştir. İlgili literatürde yeterli bilgi bulunamamakla beraber örneklemelerin genellikle evlenme yaşı altında olması sebebiyle değişken üzerinde bir çalışma görölmemiştir.

Bu çalışmada yaş değişkeni açısından saldırganlık düzeyi ile karşılaştırma yapıldığında 30 yaş altındaki katılımcıların saldırganlık alt boyutlarından öfke, fiziksel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık seviyelerinde anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo5). 30 yaş altındaki bireylerde öfkelerinin daha yüksek olduğuna, fiziksel saldırganlık olarak tabir edebileceğimiz davranış biçimlerinin daha çok göröldüğüne ve dolaylı yoldan saldırganlık olarak nitelendirdiğimiz başka kişi veya nesne üzerinden olan saldırganlıkların daha fazla göröldüğü ortaya çıkmıştır. Literatürde genellikle ergen bireyler ve üniversite öğrencilerini hedefleyen çalışmalar gözlemlenmektedir.Özellikle ergenler ile ilgili yapılan saldırganlık çalışmalarında yaş grupları bu çalışmadan farklı yaş gruplarına sahip olduğu için net bir karşılaştırma ya da destekleme söz konusu olamamıştır.

Katılımcıların öğrenim düzeyleri incelendiğinde katılımcıların 20 'si lise ve 30 'u üniversite öğrencisi olduğu göz önünde bulundurularak, sözel saldırganlıklarının ve

dolaylı saldırganlıklarının üniversite mezunu katılımcılarda lise mezunu katılımcılara oranla anlamlı şekilde yüksek çıktığı belirlenmiştir (Tablo 6). İlgili literatürde yetişkinlerle ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu sebeple araştırma sonucundaki öğrenim düzeyi değişkeni net bir şekilde desteklenmemektedir.

Cinsiyet değişkeni ile çocukluk çağı travmaları puanları karşılaştırıldığında genel puanlama ve fiziksel ihmal alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmış olup, her iki puan biçiminde de erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek belirtilen travmalar olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 10). Bostancı ve arkadaşlarının (2006) yaptığı travmatik yaşantılar ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkisel çalışmada fark bulunamamıştır. Ancak Güler (2014) çocukluk çağı travmaları ile ilgili yaptığı çalışmada erkeklerde duygusal ihmalin kadınlara oranla daha fazla bildirildiğini kaydetmiştir. Zeren (2012) yaptığı çalışmada erkeklerin daha fazla fiziksel istismar yaşadığını ve kadınların ise daha fazla cinsel istismar ve duygusal ihmale maruz kaldıklarını kaydetmiştir. Bu çalışmada da erkeklerin fiziksel ihmal noktasında yüksek travma bildirdikleri ve toplam puanda da yüksek oranda travma bildirdikleri görülmektedir. Diğer çalışmalara bakıldığında ise cinsiyet değişkeni üzerinde fazla durulmadığı gözlemlenmiş ve bu çalışmada farklılık olarak görüleceği düşünülmüştür.

Çocukluk çağı travmaları medeni durum değişkeniyle beraber incelendiğinde evli olmayan katılımcıların evli olanlara oranla cinsel istismar puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 11). Yani burada evli olmayan katılımcıların cinsel istismar travmasının bulunduğu açıkça görülmektedir.

Yaş değişkeni açısından bakıldığında çocukluk çağı travmaları ile anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (Tablo 12). Bu kısımda travmaların zaten çocukluk dönemine ait olması sebebiyle katılımcıların şimdiki yaşlarının araştırmadaki travma düzeylerini etkilememesi beklenmiş ve netice olarak da şimdiki yaş grubunun değişkenliğe sebep olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların öğrenim düzeyi ile çocukluk çağı travmaları karşılaştırılıp incelendiğinde katılımcılar neredeyse eşit dağılım göstermekte olup anlamlı bir farklılık görülmemiş, katılımcıların üniversite veya lise mezunu olması çalışmayı etkilememiştir (Tablo 13). Literatürde de çalışmayı destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır. Güler (2014) çocukluk çağı travmaları ile ilgili yaptığı çalışmada öğrenim düzeyinin anlamlı bir

farklılık olarak çıkmadığını belirtmiştir. Turan (2011) eğitim durumu ve çocukluk çağı travmaları ile ilgili yaptığı çalışmada anlamlı bir farklılık kaydetmemiştir.

Çocukluk çağı travmalarının meslek seçimi üzerinden değerlendirilmesi noktasında bu çalışmada memur, işçi, serbest meslek gibi meslek grupları bulunmaktadır. Analizlerden elde edilen sonuçlara göre ise çocukluk çağında travma yaşayan bireylerin meslekleri ile ilgili bir değişkenlik söz konusu olmadığı saptanmıştır (Tablo 14). Tüm meslek gruplarında hemen hemen aynı şekilde travmatik bulgular dağılım göstermektedir.

Katılımcıların aylık gelirleri ve anne-baba birlikte ya da anne veya baba vefat durumu değişkenlerinde de anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 15 ve Tablo 16). Burada katılımcıların şimdiki durumları göz önünde bulundurulduğu için ve çocukluk çağı travmalarının da çocukluk dönemi olgularını incelediği öngörülerek değişkenlerde anlamlı farklılık çıkmaması düşünülmekte olup bunu destekleyici bulgular elde edilmiştir. Ayrıca literatürde genellikle ergen ve üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarda daha çok bireyin anne –baba gelirleri incelenmiştir. Demirkapı (2013) çocukluk çağı travmaları ile ilgili yaptığı çalışmada sosyodemografik özelliklerde anne baba beraber olan, parçalanmış ve kayıp olan durumları incelediğinde de bu araştırmada olduğu gibi anlamlı farklılık saptamamıştır bu yüzden çalışmayı destekler niteliktedir.

Genel olarak literatüre bakıldığında sosyodemografik özellikler ve ölçeklerin karşılaştırılmasında üzerinde çok fazla durulmamış ve eksik ya da net olmayan bilgiler gözlemlenmiştir. Bu yüzden bu çalışma sosyodemografik açıdan yapılan incelemelerde literatür tarafından kısmen desteklenirken, kısmen desteklenmeyen noktalar da kaydedilmiştir.

Yapılan araştırmada katılımcılar normal seviyede saldırganlık göstermektedir. Saldırganlık toplam puanı üzerinden değerlendirilen bu düzey ortalama puanı 76,74 olarak hesaplanmış ve bu da 34-58: düşük, 59-110: normal, 111 ve üzeri yüksek saldırganlık seviyelerinden normal seviyeye karşılık gelmektedir (Tablo 2).

Öte yandan katılımcıların çocukluk çağı travmaları değerlendirildiğinde ise anlamlı düzeyde yüksek bulgu elde edilmiştir. Çocukluk çağı travmaları toplam ortalama puanı 35,94 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca çocukluk çağı travmalarının fiziksel istismar

travması yaşayan katılımcıların diğer travma çeşitlerine oranla da daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Analizler sonucunda çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık arasındaki ilişki incelenirken alt ölçekler arasındaki korelasyonlar da incelenmiştir. Saldırganlık alt ölçekleri sözel saldırganlık, düşmanlık, öfke, fiziksel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık şeklinde iken; çocukluk çağı travmaları alt ölçekleri fiziksel ihmal, duygusal ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar ve duygusal istismar şeklindedir.

Sözel saldırganlık ile duygusal istismar ve cinsel istismar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Çocukluk çağında duygusal ve cinsel istismara uğrayan bireylerin sözel saldırganlığı da yüksektir.

Çocukluk çağı travmalarında toplam puan, fiziksel istismar, cinsel istismar ve duygusal istismar yaşayan bireylerin puanları yüksek olup bu bireylerde saldırgan davranış türlerinden düşmanlık düzeyinin de yüksek olduğu kaydedilmiştir.

Saldırgan davranış türlerinden öfke puanları yüksek olan bireylerde duygusal istismar, cinsel istismar ve çocukluk çağı travmaları toplam puanlarının da yüksek olduğu gözlenmiştir ve bu da çocukluk çağında duygusal ve cinsel istismara maruz kalan bireylerin yetişkinlik dönemlerinde öfkeli olduklarını göstermektedir.

Araştırmada fiziksel saldırganlık açısından travmaları incelediğimizde, çocukluğunda fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismara uğrayan kişilerin fiziksel saldırganlık davranışları gösterdikleri görülmektedir. Polat (2002) 'a göre de bu çalışmada olduğu gibi duygusal istismara maruz kalan bireylerde gerginlik, bağımlı kişilik örüntüleri ve uyumsuzluk ile saldırgan davranışlar göstermeye eğilim görülmektedir.

Genel saldırganlık puanları yüksek olan bireylerin pozitif yönde çocukluğunda fiziksel istismara, duygusal istismara, cinsel istismara maruz kaldığı ve çocukluk çağı travma toplam puanının da yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmayı literatürde destekler nitelikte Tıraşçı ve Gören (2007) fiziksel istismara uğrayan çocuklarda agresif davranışlar veya içedönüklük görülebileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca diğer bir çalışma Lewis (1992) tarafından yapılmış ve çocukluk döneminde fiziksel istismar ve

ihmal yaşayan bireyler çoğunlukla saldırgan ve suçu temsil eden davranışlar gösterdiğini kaydetmiştir.

Analiz bulguları incelendiğinde dolaylı saldırganlık gösteren bireylerin çocukluğunda duygusal istimara ve cinsel istismara maruz kaldıkları saptanmıştır ve travma düzeyi yükseldikçe dolaylı saldırganlık düzeyi de artmaktadır.

Araştırmada esas alınan olgu olan çocukluk çağı travmaları ve saldırganlık arasındaki ilişki analiz bulgularında genel toplam puanlara bakıldığında çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır (Tablo 17). Diğer bir deyişle çocukluk çağında travma yaşayan yetişkinler saldırganlık davranışı göstermektedir ve travma ne kadar yüksek düzeyde ise saldırganlık davranışlarının da bununla doğru orantılı olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde saldırganlık ve çocukluk çağı travmalarına vurgu yapan Lansford ve arkadaşları (2009) çocuk istismarlarının kişilerde dışa vurum yani saldırganlık, vurma gibi davranışlar gösterme, içe dönüklük, depresyon, anksiyete gibi problemleri doğuracağını belirtmiştir.

Genel olarak bulgulara bakıldığında bu araştırmanın hipotezi olan yetişkinliğinde saldırgan davranışlar gösteren bireylerin çocukluk döneminde travmatik olaylar yaşamış olduğu ve çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Literatürde doğrudan saldırganlık ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi değerlendiren araştırmalar yer almamaktadır ancak dolaylı şekilde çocukluk çağı travmalarının kişilerin hayatları genelinde psikiyatrik sorunlara yol açacağı bir çok araştırmada belirtilmiştir. Özen ve arkadaşları (2010) bireyin ergenlik ve çocukluk döneminde yaşadığı olumsuz olaylar bireyde travmaya, yakın dönemde ve yetişkinlik döneminde bir takım psikiyatrik problemlere yol açabileceği şeklinde ifade etmişlerdir. Öte yandan saldırganlık düzeyleri ile ilgili olarak da kişilerin saldırganlık davranışının ortaya çıkmasına neden olan faktörler olarak araştırmalarda yer almaktadır.

Genel yazında da çocukluk çağı travmalar oldukça ele alınan belirli sınırlılıklar ile değerlendirilmiştir. Bu araştırmada da belirtildiği gibi literatürde de çocukluk çağı travmalarının kişilerin yaşantılarını önemli düzeyde etkiledikleri kaydedilmiştir. MacMillan ve arkadaşları (2001) çocukluk çağında travma çeşitlerini yaşayan bireylerde hayatları boyunca psikopatoloji ortaya çıkma veya gelişme riskinin olduğunu

belirtmişlerdir. Herman (1992) 'a göre çocukluk çağında travma deneyimi olan bireyin yetişkinlik döneminde ruhsal ve psikolojik açıdan etkileneceği ve psikiyatrik destek aramaya yönelmesine neden olan başlıca sebeplerden biri olabileceğini vurgulamıştır. Bu çalışmada da belirtildiği ve diğer çalışmalarla desteklendiği gibi çocukluk çağı travmaları kişilerin hayatlarında önemli ve ciddi bir yere sahiptir. Çoğunlukla gizli kalan veya önemsenmeyen bu travmalar gelecek yaşantılarında bireylere ciddi sorunlar yaratabilir ve geliştirebilir. Saldırganlık da bu ciddi sorunlardan biri olmakla birlikte kişinin geçmişten gelen travması ile ciddi düzeylere çıkabilir, kişinin hayatını olumsuz yönde etkileyebilir.

12. Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu bölümde bu araştırmadaki sınırlılıklar ve elde edilen bulgular ışığında bundan sonra yapılacak olan çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmada 25 ile 40 yaş aralığında Beylikdüzü'nde yaşayan rastgele 50 yetişkin birey yer almıştır. Ancak çalışmada örnekleme daha geniş tutup daha fazla yetişkin birey ile çalışmak ve yaş aralığını daha geniş tutmak çalışmanın güvenilirliğini daha da arttıracaktır. İstanbul'un Beylikdüzü ilçesinde şeklindeki sınırlama da araştırmanın örneklemini daraltmaktadır. Bu yüzden de yine örnekleme genellenebilirlikte sınırlılık oluşmuştur. Bu nedenle daha geniş bir çevrede araştırma yapılabilir.

Diğer bir sınırlılık ise çocukluk çağı travmaları kişiler için hassas konular olup, toplumumuzda gizli ve ihmal edilmiş konular olmakla birlikte bu çalışmada verilen Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğini ayıplanma, gerçeklerin ortaya çıkması, suçlanma, gizli kalan olayların gün yüzüne çıkması, utanma, savunmaya geçme kaygısıyla herhangi bir travmaya maruz kalsalar dahi açıkça ve doğru şekilde yanıtlandırmadıkları öngörülmektedir. Aynı zamanda travma türleri bakımından da birden çok travmaya maruz kalan kişilerin olduğu da görülmektedir ve bu durumda katılımcılar ve araştırma için karışıklık yaratmaktadır.

Literatüre bakıldığında saldırganlık ve çocukluk çağı travmalarını inceleyen araştırmaların azlığı da çalışmaya sınırlılık getirmiştir. Bu yüzden de saldırganlık ve çocukluk çağı travmaları ile ilgili daha çok nicel ve nitel çalışma yapılmasının araştırmalara katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Öte yandan saldırgan davranış gösteren bireylerin , bu davranışların temelinde maruz kaldıkları bir travma olup olmadığı veya herhangi başka bir faktör sebebiyle olup olmadığı konusunda farkındalık yaratılabilir. Böylelikle bireylerin saldırgan tutumlarının temelinde ne olduğunu anlayıp kendi farkındalıkları yaratılabilir.

Yine aynı şekilde kişilerin çocukluk çağı travmalarına maruz kalma ve bunu açıkça ifade edememe sorunları üzerine gidilebilir, bunlara çözüm getirildiği takdir de hangi durumlarla başa çıkabileceği ve nasıl başa çıkabileceği konusunda bilgilendirme sağlanabilir. Ayrıca anne-babalar ve yetişkinleri de çocukların maruz kalabileceği travmalar konusunda bilinçlendirip, gelecek nesiller için daha sağlıklı bireyler yetiştirmeleri konusunda destek verilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksel, E. Ş. ve Kaplan, B. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 1 (1).
- Aksoy A ve Ogel K. Kendine zarar verme davranışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2003, 4: 226-236.
- Aktepe E.(2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.1; 95- 119.
- Algül, Ayhan, Ateş, M. Alpay, Gülsün, Murat, Doruk, Ali, Semiz, Ümit B., Başoğlu, Cengiz, Ebrinç, Servet ve Çetin, Mesut. (2009)."Antisosyal kişilik bozukluğu olgularında kendini yaralama davranışının saldırganlık, çocukluk çağı travmaları ve dissosiyasyon ile ilişkisi", *Esform Ofset*.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. *DSM-5 Tanı Olcutleri Başvuru Elkitabı*. 1. Baskı.Koroğlu E, cev. editörü. Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 2014.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- Aral G. Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 2001, 151: 36-39.
- Aral, N. ve Diğerleri, (2004). *İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 315, 17-25.
- Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2005). *Social psychology (5th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Bacıoğlu S., Özdemir Y. İlköğretim Öğrencilerinin Saldırgan Davranışları ile Yaş, Cinsiyet, Başarı Durumu ve Öfke Arasındaki İlişkiler.*Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*.Cilt:2, Sayı:2,Aralık,2012
- Bandura, A. (1973). *Aggression: a social learning analysis*. New York: Prentice-Hall, Inc.
- Başer, E. (1998). "Uygulamalı Spor Psikolojisi" Bağırhan Yayınevi, Ankara.
- Berkowitz, L. (1989). Frustration-aggression hypothesis: Examination and reformulation. *Psychological Bulletin*, 106(1), 59-73.
- Bernstein, D. P. (1997). Validity of the Childhood Trauma Questionnaire in an Adolescent Psychiatric Population. *Journal of the American Academy of Child &*

Adolescent Psychiatry; 36(3): 340-348.

Bostancı N, Albayrak B, Bakoğlu İ ve Coban Ş. Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi. *New/Yeni Symposium Journal*, Ekim 2006, Cilt 44, Sayı 4, 189-195.

Briere J, Kaltman S, Green BL. Accumulated childhood trauma and symptom complexity. *J Trauma Stress*. 2008 Apr;21(2):223-6.

Budak, S. (2000). "Psikoloji Sözlüğü" Bilim Ve Sanat Yayınları, Ankara.

Buss, A. H. (1961). *The psychology of aggression*. New York: Wiley.

Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452-459.

Buss, A. H., Fischer, H., & Simmons, A. J. (1962). Aggression and hostility in psychiatric patients. *Journal of Consulting*, 26, 84-89.

Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Yayıncılık: Ankara

Can S. *Türk Populasyonunda Saldırganlık Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Gecerlik ve Güvenilirlik Çalışması, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD. Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul: GATA; 2002.*

Cordova, M. J., Cunningham, L. L. C., Carlson, C. R., & Andrykowski, M. (2001). Posttraumatic growth following breast cancer: A controlled comparison study. *Health Psychology*, 20, 176-185.

Çelik, H. (2006). "Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri Bağlanma Tarzları Ve Kişiler Arası Şemalarının İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Deaux, K. Dane, C.F. & Wrightsman, S.L. (1993). *Social psychology in the 90's*. (6th ed). Pacific Grove, California: Brooks & Cole Publishing.

Demirkapı E.Ş. *Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme ve Kimlik Gelişimine ve Bunların Psikopatolojiler ile İlişkisi*. Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Tezi, 2013

Evren, C., Ögel, K. (2003). Alkol/madde bağımlılarında dissosiyatif belirtiler ve çocukluk çağı travması, depresyon, anksiyete ve alkol/madde kullanımı ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 30-37.

Feder, A., Ahmad, S., Lee, E.J., Morgan, J.E., Singh, R., Smith, B.W., Southwick, S.M.

and Charney, D.S. (2012). "Coping and PTSD Symptoms in Pakistani Earthquake Survivors: Purpose in Life, Religious Coping and Social Support" *Journal of Affective Disorders*, 147:156-163.

Feshbach, S. (1964). The function of aggression and the regulation of aggressive drive. *Psychological Review*, 71(4), 257-272.

Freedman, J.L., Sears, D. O. & Carlsmith J. M. (1981) "Social Psychology," Fourth TEXTBOOK Edition. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc., (686 pages).

Gök, M. (2009). Aile İçi Şiddet Ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

Gökbuzoğlu, B. (2008). Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gönültaş O (2013). Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Öfke ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana: Yüksek Lisans Tezi.

Güler A. Şizofreni Tanılı Hastalarda Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans Tezi, 2014

Gümüş S.Y. (2011). Saldırganlık ile Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.

Gümüş, T. (2000). Kendini kabul düzeyleri farklı lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre saldırganlık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündüz B ve Gökçakan Z. Fiziksel İstismar Açısından Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2004, 13, 29-40.

Habip, B. "Baştan Çıkarma Kuramı' Etrafında, Freud'un Yapıtındaki Dış Gerçeklik Ve Toplumsallık-1"30Temmuz 2014, <http://psikoloji.phantasmal.blogspot.com.tr/2007/10/batan-ikarmakurami-etrafında-freudun.html>

Hergüner, A., 2011, "Travma Sonrası Ruhsal Sorunların Sınıflandırılması - DSM Yeterli mi? Vaka Takdimi: Çocukluk Çağı Travma ve Gelişimsel Travma" 20. Anadolu Psikiyatri Günleri, Hatay.

Herman JL (1992). Trauma and Recovery: The aftermath of violence - from domestic abuse to political terror. New York, Basic Books, 1992.

- Irmak, T.Y. (2008). Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilgili faktörler. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kahraman, H. (2000). Aile Yaşamlarında Şiddet Olan Ergenlerin Ana-Babalarıyla Olan İlişkilerini ve Kendilerini Değerlendirmeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp A. S. (2004). Çocuk istismarı. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47: 140-151.
- Kempe, C.H. and Helfer, R.E. (Eds.), Helping the Battered Child and His Family, Philadelphia, J.B. Lippincott, 1972.
- Kendall-Tackett K ve Marshall R. Sexual Victimization of Children, Incest and Child Sexual Abuse, Chapter 3, 1998, 47-63.
- Kendall-Tackett, K.A. (2009). The health effects of childhood abuse: four pathways by which abuse can influence health. Child Abuse & Neglect, 6 (7), 715- 730.
- Kıvılcım, S. (2015) Çocukluk Çağı Travmatik Yaşam Olaylarının Yetişkin Obsesif Kompulsif Bozukluk ile Komorbiditesi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.
- Kocatürk, R. (1982). Saldırganlık Güdüsünün Spor ve Eğitim Alanında Meslek Seçimine Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, F. (1991). Denetim Odağı ile Saldırgan Davranış Arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koroğlu, E. ve Güleç, C (2007), *Psikiyatri temel kitabı*, Ankara: HYB.
- Kulaksızoğlu A. "Ergenlik Psikolojisi". Remzi Kitabevi. 4. Baskı: İstanbul, 2001.
- Lansford, J.E; Kenneth, A.D; Pettit, G.S; Bates, J.E; Crozier, J. ve Kaplow, J. (2002), "A 12 year prospective study of the long term effects of early child physical maltreatment on psychological, behavior and academic problems in adolescence", Arch Pediatr Adolesc Med, c.156, ss.824-830.
- Lorenz, K.(1996), "Saldırganlığın Spontanlığı", Cogito, sayı 6-7. Kış-Bahar. s.165-168.
- MacMillan L.,Fleming E., Streiner D., Lin E., Boyle M., Jamieson E., Duku E., Walsh C., Wong, M. & Beardslee W. (2001). Childhood abuse and lifetime psychopathology in a community sample. American Journal of Psychiatry, 158 (11).
- Nock MK, Prinstein MJ, Sterba SK. Revealing the form and function of self-injurious

thoughts and behaviors: A real-time ecological assessment study among adolescents and young adults. *J Abnorm Psychol.* 2009 Nov;118(4):816-27.

Oral R, Can D, Kaplan S, Polat S, Ateş N, Cetin G, Miral S, Hancı H, Erşahin Y, Tepeli N, Bulguc AG ve Tiras B. Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse & Neglect*, 2001, 25(2): 279-290.

Ozturk S. Cocuklarda Duygusal İstismar. Yuksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, 2007.

Özçelik, B. (2002). Çocukluk Çağı Cinsel ve Fiziksel İstismarının Erişkin Psikopatolojisi ile İlişkisi. Yayımlanmamış uzmanlık tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi.

Özdemir, O , Özdemir, P , Kadak, M , Nasıroğlu, S . (2014). Personality Development. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler - Current Approaches in Psychiatry*, 4 (4), 566-589.

Özen Ş, Subaşı M, Yıldırım A, Baştürk M ve Bez Y. Öfkelenme anında cama yumruk atarak kendini yaralayan hastalarda problem çözme becerileri ve çocukluk çağı travmaları. *Klinik ve Deneysel Araştırmalar Dergisi*, 2010, Cilt/Vol 1, No 1, 25-30.

Öztürk, İ. (1990). Anne-Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, O. (2002). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

Park, C.L. and Helgeson, V.S. (2006) Introduction to the Special Section: Growth Following Highly Stressful Life Events—Current Status and Future Directions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74, 791-796.

Pelcovitz D, Kaplan SJ, Ellenberg A, Labruna V, Salzinger S, Mandel F ve Weiner M. Adolescent Physical Abuse: Age at Time of Abuse and Adolescent Perception of Family Functioning. *Journal of Family Violence*, 2000, Vol. 15, No. 4, 375-389.

Perry, J.C., Herman, J. L., Van der Kolk, B.A., and Hoke, L.A. (1990). Psychotherapy and psychological trauma in borderline personality disorder. *Psychiatric Annals* 26, 33-43.

Polat O. Tum Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1. Ankara: Seckin Yayınevi, 2007.

Polat, O. (2001). Çocuk ve şiddet. İstanbul: Der Yayınları, 138-150, 2001.

Ramirez, J. M. (2003). Hormones and aggression in childhood and adolescence. *Aggression and Violent Behavior*, 8(6), 621-644

Runyan D, Corrine W, Ikeda R, et al.(2002).Child abuse and neglect by parents and other caregivers.In: World report on violence and health.

Ruppert, F., 2011, *Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları*, (Çev., F. Zengin) İstanbul, Kaknüs Yayınları.

Sarıca A. K. (2008).Sosyal beceri programının ergenlerin saldırganlık düzeyine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Scharf, S.C. (2000). Gender differences in adolescent aggression: an analysis of instrumentality expressiveness. Doctoral Thesis. Michigan University Department Of Clinical Psychology. Michigan.

Stanford MS, Houston RJ, Mathias CW, Villemarette-Pittman NR, Helfritz LE, Conklin SM. Characterizing aggressive behavior. *Assessment*. 2003a;10:183–190.

Şahan, M. (2007). Lise Öğrencilerinde Saldırganlığı Yordalayan Bazı Değişkenlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı.

Şar V, Akyüz G, Kundakci T, et al. Childhood trauma, dissociation and psychiatric comorbidity in patients with conversion disorder. *Am J Psychiatry* 2004; 161: 2271-2276.

Şar V, Ozturk E ve İkikardeş E. Cocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nin (CTQ) Turkiye Uyarlamasının Gecerlik ve Guvenilirliği. *Turkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 2012, 1-18.

Şendil, G. & Kızıldag, Ö. (2004). Çocuk ve ergenlerde ebeveyn evlilik çatışması algısı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10, 58-66.

Taner, Y., Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri.*Hacettepe Tıp Dergisi*; 35: 82-86.

Terr, LC.(1991).Childhood traumas: an outline and overview.American Journal of Psychiatry.

Tıraşçı Y ve Goren S. Cocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 2007, Cilt:34, Sayı:1,(70-74).

Tok, Y. (2001). Cinsiyet Rollerine İle İlgili Farklı Kalıp Yargılara Sahip Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Topbaş M. (2004). İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Cocuk İstismarı. TSK Koruyucu

Hekimlik Bulteni 3 (4): 76-80.

Topuz, R., Sanioğlu, A. ve alayan, H.S. (2010). *Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 12 (1): 42-49.

Tull MT, Barret HM, McMillan ES ve Roemer L. A Preliminary Investigation of the Relationship Between Emotion Regulation Difficulties and Posttraumatic Stress Symptoms. *Behavior Therapy* 2007, 38: 303-313.

Turhan, E., Sangün, Ö., İnandı, T. (2006). “Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi”, *Sted*,15: 153- 157.

Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Wolfe, I. (2008) Improving the transition between paediatric and adult healthcare: a systematic review. *Arch Dis Child*. 2011 Jun;96(6):548-53.

World Health Organization, Geneva,page.57-86.

Yıldırım, F. (1998). *Saldırganlık ve Cinsiyet İlişkisi*. Mülkiyeliler Birliği Dergisi, 22 (15-32): 210-21.

Zeren, C., Yengil, E., elikel, A., Arık, A., Arslan, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı İstismarı Sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*; 39 (4): 536-541.

Zeren, C., Yengil, E., elikel, A., Arık, A., Arslan, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı İstismarı Sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*; 39 (4): 536-541.

Ziyalar A (1999) Sosyal Psikiyatri, Yüce Yayınları, İstanbul

Ziyalar A (1999) Sosyal Psikiyatri, Yüce Yayınları, İstanbul

Zoroğlu SS, Tuzun U, Şar V, Ozturk M, Erocal-Kora M ve Alyanak B. Çocukluk Donemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2001; 2(2):69-78.

EKLER

EK 1

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

CALIŞMANIN ADI:

Yetişkin bireylerde Çocukluk Çağı Travmaları ile Saldırganlık arasındaki ilişki

Aşağıda bilgileri yer almakta olan bir araştırma çalışmasına katılmayı istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zamanı ayırınız. Eğer çalışmaya katılma kararı verirseniz, Çalışmaya Katılma Onay Formu'nu imzalayınız. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/maizeme katkısı istenmeyecektir.

CALIŞMANIN KONUSU VE AMACI :

Günümüzde yetişkin bireylerde çocukluk travmaları ile saldırganlık arasında ilişki oluşabilmektedir. Çocukluk çağı travmaları ile saldırganlığın birbirini tetikleyici özelliği olduğu görülebilmektedir. Bu çalışmada yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmaları ile saldırganlık arasındaki ilişki performansının incelenmesi amaçlanmıştır.

CALIŞMA İŞLEMLERİ:

Bu çalışmaya katıldığınız takdirde size doldurmanız gereken 1 adet form verilecek, 2 adet standartize edilmiş ölçek uygulanacaktır. İlk olarak verilecek olan formda bazı demografik verilerinizle ilgili sorular bulunmaktadır. Bu form çalışmacılar tarafından hazırlanmıştır. Diğer 2 ölçek standartize edilmiştir. Uygulanacak ölçeklerden biri çocukluk çağı travmaları ile ilişkilidir. Diğer ölçek ise saldırganlığı değerlendirmek amaçlı oluşturulmuş ölçektir. Tüm form ve ölçeklerin eksiksiz doldurulması beklenmektedir.

CALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Çalışmaya katılmama durumunda literatüre bu konu hakkında destek sağlayarak veri eklememize yardımcı olacaksınız.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

İsim, soy isim veya şahsınıza deşifre edebilecek hiçbir bilgi kullanılmayacak ve açıklanmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER :

1. Duygu Ece ŞİMŞEK

duyguecesimsek@hotmail.com

Çalışmaya Katılma Onayı

Yukarıdaki bilgileri ilgili araştırmacı ile ayrıntılı olarak tartışım ve kendisi bütün sorularımı cevapladı. Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Araştırmacı, saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

<i>Gönüllü Adı Soyadı:</i>		<i>Tarih ve İmza:</i>
<i>Telefon:</i>		

<i>Vasi (var ise) Adı Soyadı:</i>		<i>Tarih ve İmza:</i>
<i>Telefon:</i>		

<i>Araştırmacı² Adı Soyadı:</i>	Duygu Ece ŞİMŞEK	<i>Tarih ve İmza:</i>
<i>Adres ve Telefon:</i>	<u>duyguecesimsek@hotmail.com</u>	

1: Gönüllünün bilgilendirilme işlemine başından sonuna dek tanıklık eden kişi

2: Gönüllüyü araştırma hakkında bilgilendiren kişi

EK 2

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Adınız Soyadınız: _____

2. Yaşınız: 25-30 1

31-40 2

3. Medeni Durumunuz: BEKAR EVLİ BOŞANMIŞ

4. Cinsiyetiniz: KADIN ERKEK

5. Anne-Baba EVLİ BOŞANMIŞ ANNE /BABA ÖLÜ

6. Eğitim Durumunuz:

Okuryazar değil 1

İlkokul 2

Ortaokul 3

Lise 4

Yüksek okul- Üniversite 5

7. Mesleğiniz: _____

8. Kullandığınız herhangi bir ilaç var mı ? Varsa yazınız.

9. Geçmişte tedavi gördüğünüz bir ruhsal bozukluğunuz var mı ? Varsa yazınız.

10. Şuan psikiyatrik bir tedavi görüyor musunuz? Görüyorsanız açıklayınız.

11. Çocukluk döneminizde bakımınızı çoğunlukla kim üstlenmiştir?

ANNE ANNEANNE-BABAANNE BAKICI VE DİĞERLERİ (.....)

12. Gelir durumunuz nedir?

0-500	1
500-1000	2
1000-1500	3
1500-2000	4
2000 üzeri	5

13. E-mail Adresiniz: _____

EK 3

Psikiyatride Kullanılan Klinik Ölçekler

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin Türkçesi-2.0 (Çeviren: © Vedat Şar, 1996, 2012)

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadıktan aç kalırdım.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
2. Benim bakımımı ve güvenliğimi bilenleri birinin olduğunu biliyordum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
3. Ailemdekiler bana "sakak", "beceriksiz" ya da "üpsüz" gibi ifadelerle seslenirdi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
4. Anne ve babam ailelerine bakarmışacak kadar zihhla zafhoq olur ya da uyuşurucu ahırdı.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeye yardımcı olan biri vardı.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
6. Yırtık, sökükle ya da kırık giyisiler içersinde dolmak zorunda kalırdım.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
7. Sevdiğimi hissediyordum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
8. Anne ve babamın benim doğmuş olmama istemesdiklerini düşünüyordum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
10. Ailemde başka türlü olmama istediğim bir şey yoktu.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
11. Ailemdekiler bana o kadar giddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sınıklar oluyordu.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
12. Kaçık, zopu, kordon ya da başka sert bir cizimle vurularak cezalandırılıyordum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
13. Ailemdekiler birbirlerine ügt gızzerlerdi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
14. Ailemdekiler bana lanet ya da saldırganca sözler söylerlerdi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

15. Vücutta kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, kılıp kılama vb.) inanıyorum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
16. Çocukluğum mühezzemdi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
17. Bana o kadar kötü vurulmuş ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu farkettiği oluyordu.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
19. Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yalan hissederlerdi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
20. Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım halde de beni yaralamış ya da benim halimde yalanlar söylemişle tehdit eden birisi vardı.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
22. Benim sitem dünyamın en iyiydi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
23. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
25. Duygusal balmadan kötüye kullanılmış olduğuma (haharcık, aşığılama vb.) inanıyorum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
26. İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecekti birisi vardı.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
27. Cinsel balmadan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık
28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.
1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

EK 4

YÖNERGE

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Karakterinize en uygun seçeneği bu ifadelerin karşısındaki kutucuklara X işareti ile işaretlemeniz beklenmektedir. Samimi ve içten cevap vermeniz araştırma açısından önemlidir.

	KARAKTERİNİZE EN UYGUN OLAN YANITI (X) ŞEKLİNDE İŞARETLEYİNİZ	Hiç Uygun Değil	Çok Az Uygun	Orta Uygun	Çok Uygun	Tamamen Uygun
1	Arkadaşlarım çok münakaşacı olduğumu söylerler					
2	Şans hep başkalanna gülüyor, onlardan yana oluyor					
3	Birden parlarım, ama çabuk sakinleşirim					
4	Kendimi sık-sık diğer insanlarla tartışken bulurum					
5	Bazen hayatın bana adaletli davranmadığını düşünürüm					
6	İnsanlarla aynı fikirde olmazsam onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7	Bazen ortada hiçbir neden yokken parlarım					
8	Kız ya da erkek birisi beni kızdırtırsa ona vurabilirim					
9	Bazen niye bu kadar katı olduğumu merak ediyorum					
10	Tandığım insanları tehdit ettiğim olmuştur					
11	Biri çok üzerine geldiğinde, sıkıştığında ona vurabilirim					
12	Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					

13	Eğer çok kızarsam o kişinin yaptığı işleri berbat edebilirim						
14	Kapıyı arkadan gelenin yüzüne çarpacak kadar çıldırabilirim						
15	İnsanlar bana patronluk tasladıklarında, onların inadına işi ağırdan alırım						
16	İnsanlar bana nazik davrandıklarında, ne isteyeceklerini merak ederim						
17	Her şeyi dağıtacak kadar çılgınlaşabilirim						
18	Bazen sevmediklerim hakkında dedikodu yayar, çamur atarım						
19	Ben sakin biriyim						
20	İnsanlar beni kızdırlarsa, onlara gerçek düşüncemi söyleyebilirim						
21	Bazen insanların arkamdan bana güldüklerini hissederim						
22	İstedikimi elde edemediğim zaman kızgınlığımı gösteririm						
23	Bazen birine vurma isteğimi kontrol edemem						
24	Pek çok insandan daha sık kavga ederim						
25	Eğer biri bana vurursa ben de ona vururum						
26	Arkadaşlarımla aynı fikirde olmadığımda açıkça söylerim						
27	Haklarımı korumak için şiddete başvurmam gerekirse hiç çekinmem						
28	Fazla dostça davranan yabancılara güvenmem						

29	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissederim					
30	Beni gerçekten rahatsız edenlere susarak, ilgilenmeyerek tepki veririm					
31	Arkadaşlarımın, arkandan, benim hakkında konuştuklarını bilirim					
32	Bazı arkadaşlarım, benim düşünmeden hareket ettiğimi düşünürler					
33	Bazen hiçbir şey düşünemeyecek kadar kuskunç olurum					
34	El şakası yapmaktan hoşlanırım					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı-Soyadı : Duygu Ece ŞİMŞEK

Doğum Yeri : Malatya

Doğum Tarihi : 14.08.1991

Eğitim Durumu :

2015-2017: Üsküdar Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

2010-2015: Işık Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

2005-2009: Kartal Semiha Şakir Anadolu Lisesi

Yabancı Dil :

İngilizce (iyi)

Bilgisayar Bilgileri :

Microsoft Office Programları (word, excel , powerpoint)

SPSS

İş Deneyimi :

2015- Halen : Karayel Çocuk Bilim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Alınan Eğitimler/Testler:

Be positive Psikoterapi Merkezi-İstanbul

Metropolitan Test Eğitimi

Bender-Gestalt Test Eğitimi

AGTE Test Eğitimi

Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Test Eğitimi

Brunet Lezine Test Eğitimi

Beier Cümle Tamamlama Test Eğitimi

Louissa Duss Psikanalitik Hikayeler Test Eğitimi